ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 139 (5321)
Аўторак, 4 снежня 2001 года
Кошт у розніцу — 84 руб.

З калегіі Міністэрства адукацыі

Абітурыентаў 2002 года чакае шмат новага

29 лістапада на пасяджэнні калегіі Міністэрства адукацыі адбылося ўжо традыцыйнае напрыканцы восені абмеркаванне вынікаў прыёму ў вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы краіны. Удзельнікам пасяджэння былі таксама прадстаўлены праекты двух асноўных нарматыўных дакументаў па прыёме ў ВНУ і ССНУ: Правілаў прыёму на 2002 год і Палажэння аб прыёмнай камісіі, якія плануецца ўвесці для навучальных устаноў усіх формаў уласнасці.

Сёлетняя прыёмная кампанія праходзіла ва ўмовах значнага павелічэння колькасці абітурыентаў. У дзяржаўныя ВНУ на ўсе формы навучання паступалі 128300 чалавек, што на 22 тысячы больш, чым у мінулым годзе.

Такое значнае павелічэнне колькасці абітурыентаў звязана найперш з прадастаўленнем ім права паступаць у некалькі ВНУ. 37 працэнтаў абітурыентаў падалі копіі дакумента аб адукацыі. Гэта, вядома ж, пацягнула за сабой рост конкурсу, які на дзённую форму навучання ў сярэднім склаў 3,4 (летась – 2,7).

У 12 ВНУ колькасць заяў ад медалістаў і выпускнікоў-выдатнікаў сярэдніх спецыяльных і прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў перавысіла кантрольныя лічбы прыёму. На 127 спецыяльнасцей меў месца конкурс сярод медалістаў.

Стабільная цікавасць абітурыентаў да юрыдычных, педагагічных, медыцынскіх, сельскагаспадарчых спецыяльнасцей. На 4,2 працэнта павялічылася колькасць абітурыентаў на інжынерна-тэхнічныя спецыяльнасці.

Эксперымент па прадастаўленні абітурыентам права паступаць адначасова ў некалькі ВНУ быў прызнаны няўдалым. Як адзначыў начальнік Галоўнага ўпраўлення вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі Міністэрства адукацыі Валерый Дабранскі, не ўсё задуманае ўдалося, на хаду даводзілася вырашаць цэлы шэраг праблем: ВНУ аказаліся не гатовымі прыняць вялікую плынь абітурыентаў у перыяд прыёму дакументаў; уступныя экзамены супадалі; абітурыенты не атрымлівалі інфармацыю пра свае рэальныя шансы на залічэнне. Усё гэта стварала канфліктныя сітуацыі, фізічныя і нервовыя перагрузкі абітурыентыў і супрацоўнікаў ВНУ. Ужо ў працэсе прыёму Міністэрству адукацыі прыйшлося ўносіць карэктывы ў Правілы прыёму, што, безумоўна, непажадана.

У праекце Правілаў прыёму на 2002 год прапануецца арганізаваць правядзенне прыёму па арыгіналах дакументаў, але ў дзве плыні. Першая плынь – у вядучыя ВНУ краіны – мусіць пачаць уступную кампанію раней, каб абітурыенты паспелі прайсці ўсе ўступныя выпрабаванні і азнаёміцца з вынікамі конкурсу. Другая плынь пачне пазней, каб тыя, хто не паступіць у першы раз, змаглі паспрабаваць зноў.

Але варта адзначыць, што гэты пункт праекта (па іроніі лёсу ён за нумарам 5) удзельнікі пасяджэння калегіі катэгарычна не падтрымалі. Па-першае, згодна з ім, значна скарачаюцца тэрміны прыёму дакументаў і здачы экзаменаў, што ва ўмовах вялізнай колькасці абітурыентаў (як у першай, так і ў другой плынях) паставіць ВНУ ў вельмі цяжкае становішча, і экзамены могуць проста не адбыцца. А па-другое, рэктары адмовіліся "ўзаконьваць" дзяленне ВНУ на лепшых (тыя, што пачнуць першымі, "забяруць" найбольш падрыхтаваных і здольных абітурыентаў) і горшых, куды прыйдуць абітурыенты пасля няўдалых спроб паступіць у першай плыні.

Пакуль невядома, як будзе скарэктаваны 5-ы пункт праекта Правілаў прыёму. Праект будзе яшчэ абмяркоўвацца на нарадзе рэктараў і на прэзідыуме Савета рэктараў. І калі Міністэрства адукацыі прыме пратэст кіраўнікоў ВНУ, магчыма, мы зноў вернемся да ранейшых тэрмінаў прыёму дакументаў і здачы ўступных экзаменаў. Але сёлетняй блытаніны, здаецца, ужо не паўтарыцца.

Летась было абвешчана паступовае ўвядзенне ў структуру ўступных іспытаў экзамену па замежнай мове. У 2001 годзе ён быў уведзены практычна ўсімі ВНУ ў адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйнага стандарту адпаведнай спецыяльнасці. Але дзеля падтрымкі выпускнікоў сельскіх школ і школ, размешчаных на тэрыторыях, што пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, а таксама ПТВ сельскагаспадарчага профілю ім было дазволена замест уступнага экзамену па замежнай мове здаваць экзамен па беларускай ці рускай мове.

> **У праекце Правілаў прыёму на 2002 год прапануецца арганізаваць правядзенне прыёму па арыгіналах дакументаў, але ў дзве плыні. Першая плынь - у вядучыя ВНУ краіны... Другая плынь - пазней, каб тыя, хто не паступіць у першы раз, змаглі паспрабаваць зноў.**

Гэты эксперымент быў таксама прызнаны няўдалым, бо супярэчыць самой ідэі ўвядзення абавязковага экзамену па замежнай мове. У праект Правілаў прыёму на 2002 год мяркуецца ўвесці абавязковы экзамен па замежнай мове на эканамічныя і юрыдычныя спецыяльнасці, на іншыя – па меркаванні ВНУ.

І сёння можна толькі параіць усім будучым абітурыентам вывучаць замежную мову.

Парадак залічэння медалістаў і выпускнікоў-выдатнікаў сярэдніх спецыяльных і прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў устанаўліваўся самімі ВНУ ў залежнасці ад конкурсу. Такі парадак будзе захаваны і надалей.

Як адзначыў Валерый Дабранскі, далёка не ўсе медалісты гатовы вытрымаць уступныя іспыты і конкурс. Сёлета 11,5 працэнта з іх атрымалі нездавальняючыя адзнакі, а студэнтамі сталі меней паловы медалістаў – 41,5 працэнта.

У праекце Правілаў прыёму на 2002 год прапануецца захаваць мінулыя льготы ў дачыненні да пераможцаў міжнародных і рэспубліканскіх алімпіяд і, магчыма, далучыць да іх пераможцаў рэспубліканскіх алімпіяд з дыпломамі II і III ступеняў, а таксама лаўрэатаў спецыяльных фондаў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў, студэнтаў і таленавітай моладзі.

Сумешчаныя выпускныя-ўступныя экзамены сёлета дазвалялася праводзіць толькі для тых абітурыентаў (што прайшлі даўніверсітэцкую падрыхтоўку), якія пастаянна жывуць у сельскіх населеных пунктах ці на тэрыторыях, што пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, і скончылі агульнаадукацыйныя навучальныя ўстановы, размешчаныя ў гэтых населеных пунктах. З вынікамі сумешчаных экзаменаў яны маглі ўдзельнічаць у агульным конкурсе. У праекце Правілаў прыёму на 2002 год прапануецца не рабіць выключэнняў для асобных катэгорый абітурыентаў. Але трэба адзначыць, што не ўсе ўдзельнікі пасяджэння пагадзіліся з такой прапановай Міністэрства адукацыі.

Дзеля падтрымкі сельскай моладзі сёлета было прынята рашэнне пры прыёме па спецыяльнасці сельскагаспадарчага профілю абітурыентаў, што не мелі мэтавых накіраванняў, залічваць ва ўмовах асобнага конкурсу сярод выпускнікоў гарадскіх і сельскіх школ. Па словах Валерыя Дабранскага, такі вопыт апраўдаў сябе і, магчыма, ён будзе распаўсюджаны на ўсе спецыяльнасці.

Аналіз мэтавага прыёму паказаў, што заказчыкі не забяспечваюць конкурсны адбор на мэтавыя месцы, ёсць выпадкі выдачы аднаго накіравання на адно месца. Сярэдні конкурс па мэтавым наборы склаў 1,6, а па ведамствах і таго меней. Паўтараецца сітуацыя, калі залічваюцца абітурыенты з невысокім балам, а абітурыенты, што здалі экзамены больш паспяхова і паступалі па агульным конкурсе, застаюцца па-за сценамі ВНУ.

Дзяржаўная камісія па кантролі за ходам уступных экзаменаў прапанавала змяніць удзельную вагу мэтавых месцаў на спецыяльнасці сельскагаспадарчага, медыцынскага і педагагічнага профіляў да 50 працэнтаў, на іншыя спецыяльнасці – да 20 працэнтаў, на юрыдычныя спецыяльнасці – увогуле выключыць.

Але кіраўнікі рэгіянальных ВНУ выступілі супраць такога кватавання мэтавых месцаў, заўважыўшы, што менавіта "мэтавікі" могуць вырашыць кадравую праблему на сяле.

Вынікі ўступных экзаменаў паказалі, што многія абітурыенты маюць недастатковую падрыхтоўку па агульнаадукацыйных прадметах і не вытрымалі экзаменацыйных заданняў, асабліва па хіміі (пісьмова) – 25,9 працэнта і па матэматыцы (пісьмова) – 24,4 працэнта.

Усё большую папулярнасць набірае цэнтралізаванае тэсціраванне. Сёлета колькасць яго ўдзельнікаў у параўнанні з 2000 годам павялічылася ўтрая. Больш за 15 тысяч чалавек выканалі амаль 32 тысячы тэстаў па чатырох прадметах.

> **Плануецца ў якасці эксперыменту правесці цэнтралізаванае тэсціраванне за курс базавай школы ў двух раёнах краіны з поўным удзелам усіх выпускнікоў. Гэта дасць больш аб'ектыўную інфармацыю аб узроўні ведаў вучняў.**

У гэтым годзе быў пашыраны пералік спецыяльнасцяў (у дадатак да тэхнічнага профілю – сельскагаспадарчы і ваенны), пры паступленні на якія залічваліся вынікі цэнтралізаванага тэсціравання. Акрамя таго, 12 ВНУ самі павялічылі пералік такіх спецыяльнасцей. Упершыню было арганізавана цэнтралізаванае тэсціраванне па беларускай мове.

Магчымасць заліку вынікаў цэнтралізаванага тэсціравання ў якасці выпускнога экзамену за курс сярэдняй школы, несумненна, прыцягнула да яго дадатковых удзельнікаў. Па ацэнках Рэспубліканскага інстытута кантролю ведаў, больш за трэць усіх, хто прайшоў тэсціраванне, не здавала па адпаведных прадметах школьныя экзамены.

У 23 дзяржаўныя ВНУ было прадстаўлена больш за 26 тысяч сертыфікатаў цэнтралізаванага тэсціравання. Па выніках конкурсу залічана больш за 6 тысяч чалавек, што складае амаль 40 працэнтаў ад агульнага ліку ўдзельнікаў цэнтралізаванага тэсціравання.

Тым не менш удзельнікі пасяджэння калегіі адзначылі шэраг недахопаў у правядзенні цэнтралізаванага тэсціравання. Па словах многіх кіраўнікоў ВНУ, тэсты па беларускай мове аказаліся "надта ліберальнымі". Патрабуюць удасканалення крытэрыі ацэнкі ведаў, вялікая раскіданасць нормы на адзнаку ("5" – ад 71 да 100) выклікае недавер да добрых і выдатных адзнак. Аналіз вынікаў тэсціравання па матэматыцы паказвае, што каля 30 працэнтаў удзельнікаў атрымалі высокія адзнакі.

– А вы паспрабуйце атрымаць хоць у якой ВНУ "пяцёрку" па матэматыцы, і тым больш за 70 працэнтаў правільна выкананай работы! – заўважыў рэктар Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага універсітэта Іван Жарскі. – Заданні, што прапануюць на ўступных экзаменах ВНУ, значна больш складаныя, чым заданні цэнтралізаванага тэсціравання. І сёлета ўладальнікі сертыфікатаў мелі фору прыкладна ў 1,5 бала перад іншымі абітурыентамі. Цэнтралізаванае тэсціраванне ў тым выглядзе, у якім яно цяпер праводзіцца, ставіць усіх абітурыентаў у няроўныя ўмовы. А гэта цалкам супярэчыць ідэі стварэння роўных для ўсіх умоў.

> **Дзяржаўная камісія па кантролі за ходам уступных экзаменаў адзначыла, што ў краіне адсутнічае адзіная нарматыўная база для правядзення ўступных іспытаў для дзяржаўных і прыватных навучальных устаноў і што неабходна забяспечыць агульныя прынцыпы, крытэры і патрабаванні да ўступных іспытаў.**

Кіраўнікі ВНУ, абсалютна падтрымліваючы тэсціраванне як ідэю, не падтрымалі прапанову Міністэрства адукацыі аб залічэнні вынікаў цэнтралізаванага тэсціравання пры прыёме на ўсе спецыяльнасці (з правам вызначэння аднаго профільнага экзамену). ВНУ просяць права самім выбіраць: на якія спецыяльнасці залічваць вынікі цэнтралізаванага тэсціравання, а на якія – не.

Але нельга не бачыць і станоўчых бакоў цэнтралізаванага тэсціравання. Найперш – яно захоўвае здароўе нашых дзяцей, для якіх і выпускныя, і ўступныя экзамены могуць незаўважна прамільгнуць яшчэ вясной.

Магчыма, у хуткім часе ў лік прадметаў цэнтралізаванага тэсціравання будуць уключаны англійская мова і хімія.

А яшчэ плануецца ў якасці эксперыменту правесці цэнтралізаванае тэсціраванне за курс базавай школы ў двух раёнах краіны з поўным удзелам усіх выпускнікоў. Гэта дасць больш аб'ектыўную інфармацыю аб узроўні ведаў вучняў, бо ў цэнтралізаваным тэсціраванні на добраахвотнай аснове бярэ ўдзел пераважна тая частка моладзі, што збіраецца прадоўжыць навучанне і мае больш высокія адзнакі ў школе.

Што да сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў, то колькасць іх абітурыентаў таксама значна павялічылася ў гэтым годзе. Усяго іх было 106 тысяч, што на 12 тысяч больш, чым летась. Як адзначыў намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі Леанід Кірылюк, пяць апошніх гадоў ідзе пастаяннае павелічэнне колькасці абітурыентаў у ССНУ.

У 87 дзяржаўных і 4 прыватных сярэдніх спецыяльных навучальных установах працавала дзяржаўная камісія па кантролі за ходам уступных экзаменаў. Паказальна, што колькі-небудзь сур'ёзных заўваг на адрас ССНУ не паступала.

Вынікі ўступных экзаменаў у сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы паказалі, што многія выпускнікі школ недастаткова падрыхтаваны па агульнаадукацыйных прадметах. Найбольшую складанасць абітурыенты адчувалі пры здачы экзамену па матэматыцы. А ўвогуле сярод абітурыентаў ССНУ, што паступалі на дзённую форму навучання, нездавальняючыя адзнакі атрымалі 30,5 працэнта абітурыентаў. "Двойкі" атрымалі 19,2 працэнта медалістаў.

На пасяджэнні калегіі была адзначана неабходнасць удасканалення сістэмы набору студэнтаў на платную форму навучання дзяржаўных ВНУ і ССНУ. Нельга глядзець на студэнтаў як на крыніцу паступлення пазабюджэтных сродкаў, не клапоцячыся пра ўзровень іх падрыхтаванасці. І Міністэрства адукацыі зрабіла прапанову адмяніць прыём па сярэднім бале атэстата.

Шмат заўваг ёсць на адрас прыватных ВНУ. Па словах Валерыя Дабранскага, правілы прыёму не заўсёды ўтрымлівалі звесткі аб акрэдытацыі прыватных ВНУ, аб атрыманні пасля заканчэння курса навучання дакумента спецыяльнага дзяржаўнага ўзору. Па-ранейшаму найбольш папулярнай формай уступных іспытаў у прыватных ВНУ застаецца субяседаванне, практычна адсутнічае розніца між крытэрыямі ацэнкі ведаў на экзамене і на субяседаванні. У шэрагу прыватных ВНУ заніжаны патрабаванні да ўзроўню ведаў абітурыентаў. Некаторыя прыватныя ВНУ перавысілі набор студэнтаў на юрыдычныя спецыяльнасці, іншыя – перавысілі кантрольныя лічбы па гранічнай колькасці студэнтаў, зафіксаваныя ў ліцэнзіях.

Дзяржаўная камісія па кантролі за ходам уступных экзаменаў адзначыла, што ў краіне адсутнічае адзіная нарматыўная база для правядзення ўступных іспытаў для дзяржаўных і прыватных навучальных устаноў і што неабходна забяспечыць агульныя прынцыпы, крытэрыі і патрабаванні да ўступных іспытаў. Цяпер жа ў праектах двух асноўных нарматыўных дакументаў Міністэрства адукацыі пастаралася закласці агульныя патрабаванні да навучальных устаноў усіх формаў уласнасці.

Праект Правілаў прыёму ў вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы відавочна, зведае шэраг змяненняў. Кіраўнікі ВНУ выказалі спадзяванне, што Міністэрства адукацыі прыме да ўвагі ўсе прапановы і заўвагі, і зацверджаны дакумент забяспечыць маладым людзям краіны роўныя магчымасці пры паступленні ў ВНУ і ССНУ і абароніць іх законныя правы на адукацыю.

Галіна СІДАРОВІЧ.

Сеяць разумнае, добрае, вечнае стала прызваннем Ларысы Аляксееўны Міхеевай, якая адпрацавала ў школе 35 гадоў, і яе дачок. Тамара (на здымку злева) скончыла Мінскі інстытут замежных моў, Тацццяна вучыцца ў Магілёўскім бібліятэчным тэхнікуме.

Фота Валерыя БЫСАВА, БЕЛТА.

Весткі

У БДЭУ - больш за 800 камп'ютэраў

Сёння інфармацыйныя тэхналогіі становяцца неад'емнай часткай сістэмы кіравання вучэбным працэсам у Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце. Сучасная камп'ютэрная сетка мае высакахуткасны канал Інтэрнэта і звязвае ўсе факультэты, кафедры і іншыя падраздзяленні універсітэта. Гэта дазваляе ажыццяўляць аператыўную сувязь і кіраванне паміж усімі сістэмамі і службамі вучэбнага працэсу і навуковай дзейнасці ВНУ.

Парк персанальных камп'ютэраў БДЭУ налічвае больш за 800 сучасных машын, ва універсітэце працуюць 32 камп'ютэрныя класы, а таксама камп'ютэрныя кабінеты пры асобных кафедрах. Універсітэт таксама валодае дастатковай колькасцю спецыялістаў у галіне інфармацыйных тэхналогій, уключаючы выкладчыкаў і супрацоўнікаў кафедр інфармацыйных тэхналогій і інфармацыйных тэхналогій у кіраванні.

Матэрыяльная база і кадравае забеспячэнне дазваляюць універсітэту распрацоўваць і ўкараняць інфармацыйную сістэму кіравання ВНУ. На нядаўнім пасяджэнні Савета універсітэта былі прадстаўлены канцэпцыя развіцця інфармацыйных тэхналогій у БДЭУ і тыя перспектывы яго дзейнасці, якія адкрывае названы праект.

Новая канцэпцыя дазволіць больш эфектыўна выкарыстоўваць высокапрадукцыйную вылічальную тэхніку на базе сучасных сеткавых камп'ютэрных тэхналогій. Выкладчыкі і супрацоўнікі больш глыбока авалодаюць сучаснымі інфармацыйнымі тэхналогіямі і шырэй стануць прымяняць іх у вучэбным працэсе. Плануецца таксама стварыць зладжаную сістэму падрыхтоўкі, перападрыхтоўкі і павышэння кваліфікацыі ў галіне інфармацыйных тэхналогій для ўнутрыуніверсітэцкіх патрэб. Цэнтр развіцця інфармацыйных тэхналогій стане паўней выкарыстоўваць свае магчымасці для забеспячэння вучэбнага працэсу і сістэмы кіравання праграмнымі прадуктамі, абсталяваннем і адпаведнымі інструктыўнымі дакументамі для карыстальнікаў.

Антаніна ПЯТРОВА.

Паведамляе прэс-цэнтр Міністэрства адукацыі

Што, дзе, калі

5-6 снежня ў малой зале Цэнтра мастацкай творчасці навучэнскай моладзі "Юнацтва" адбудзецца рэспубліканскі семінар для намеснікаў дырэктараў па выхаваўчай рабоце ПТВ па тэме "Формы і метады выхаваўчай работы ў навучальных установах".

6 снежня Рэспубліканскі цэнтр тэхнічнай творчасці навучэнцаў праводзіць пасяджэнне метадычнага аб'яднання "Псіхолага- педагагічныя аспекты выхавання і навучання" па тэме "Трансактны падыход да пабудовы новых форм зносін у сістэме "выхоўваючы дарослы – дзіця".

6-7 снежня ў Міжнародным адукацыйным цэнтры адбудзецца міжнародная канферэнцыя "Сацыяльнае сіроцтва: праблемы і шляхі вырашэння".

З **8 па 13 снежня** ў гарадах Віцебску, Гомелі і Мінску будзе праходзіць семінар-нарада дырэктараў цэнтраў турызму і краязнаўства навучэнцаў Расіі і Беларусі.

Семінар адкрыецца **10 снежня** ў Мінску, у Рэспубліканскім цэнтры турызму і краязнаўства навучэнскай моладзі (вул. Лук'яновіча, 18).

9 снежня на базе Рэспубліканскай вучэбна-метадычнай установы "Цэнтр мастацкай творчасці навучэнскай моладзі "Юнацтва" (вул. Фабрыцыуса, 5) праводзіцца рэспубліканская навукова-практычная канферэнцыя для псіхолагаў і сацыяльных педагогаў навучальных устаноў "Экзістэнцыяльная псіхатэрапія і духоўнасць".

10 снежня ў Нацыянальным цэнтры творчасці дзяцей і моладзі экспануецца выстава малюнкаў і плакатаў навучэнцаў па прафілактыцы курэння, п'янства, наркаманіі і ВІЧ-інфекцыі.

11-12 снежня на базе Нацыянальнага цэнтра творчасці дзяцей і моладзі і Акадэміі паслядыпломнай адукацыі праводзіцца рэспубліканская інструктыўна-метадычная нарада дырэктараў цэнтраў творчасці дзяцей і моладзі.

11-13 снежня на базе Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі адбудзецца рэспубліканская навукова-метадычная канферэнцыя "Праектаванне сучасных мадэляў павышэння кваліфікацыі навукова-педагагічных кадраў".

З **17 па 21 снежня** ў Гродзенскім дзяржаўным політэхнічным каледжы праводзіцца рэспубліканская алімпіяда прафесійнага майстэрства па спецыяльнасці "Прамысловае і грамадзянскае будаўніцтва".

18-20 снежня ў Беларускім дзяржаўным універсітэце інфарматыкі і радыёэлектронікі пройдзе міжнародная навукова-метадычная канферэнцыя "Дыстанцыйнае навучанне – адукацыйнае асяроддзе XXI стагоддзя".

19 снежня ў Маскве адбудзецца X пасяджэнне Савета па супрацоўніцтву ў галіне адукацыі краін-удзельніц Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

19 снежня ў галерэі "Прырода і творчасць" Рэспубліканскага экалагічнага цэнтра дзяцей і юнацтва будзе экспанавацца рэспубліканская выстава дэкаратыўна-прыкладной творчасці.

20 снежня Міністэрства адукацыі праводзіць пасяджэнне калегіі па пытаннях:

1. Аб стане і перспектывах праграмна-метадычнага забеспячэння дзейнасці сучаснай дашкольнай установы.

2. Аб галіновай праграме "Кадры 2001–2005гг." Пасяджэнне адбудзецца на базе дашкольнай установы № 164.

20 снежня ў выставачнай зале Нацыянальнага цэнтра творчасці дзяцей і моладзі адкрываецца рэспубліканская выстава дзіцячай мастацкай творчасці "Калядная зорка".

20-21 снежня Цэнтр мастацкай творчасці навучэнскай моладзі "Юнацтва" праводзіць рэспубліканскі семінар для кіраўнікоў вакальна-інструментальных ансамбляў навучальных устаноў. Тэма: "Асаблівасці работы ВІА і студыі эстраднай песні".

24 снежня Цэнтр мастацкай творчасці навучэнскай моладзі "Юнацтва" ладзіць тэатралізаванае прадстаўленне "Каляды на востраве цудаў" для дзяцей-інвалідаў у Адаптацыйна-аздараўленчай установе "Востраў надзеі".

25 снежня Нацыянальны цэнтр творчасці дзяцей і моладзі (вул. Кірава, 14) ладзіць тэатралізаванае прадстаўленне "Навагодні кірмаш".

26 снежня ў Цэнтры мастацкай творчасці навучэнскай моладзі "Юнацтва" будзе экспанавацца выстава работ удзельнікаў Народнай студыі выяўленчага мастацтва "Святочныя агеньчыкі".

26 снежня ў глядзельнай зале Нацыянальнага цэнтра творчасці дзяцей і моладзі будзе паказана тэатралізаванае прадстаўленне "Калядныя вячоркі".

26 снежня ў Цэнтры мастацкай творчасці навучэнскай моладзі "Юнацтва" адбудзецца Навагодняе свята для дзяцей-інвалідаў Маскоўскага раёна Мінска.

27 снежня мастацкія калектывы Цэнтра мастацкай творчасці навучэнскай моладзі "Юнацтва" выступяць перад медыцынскімі работнікамі Беларускага пратэзна-артапедычнага аднаўленчага цэнтра са святочнай канцэртнай праграмай "Шчаслівых Каляд!".

26-28 снежня ў Акадэміі паслядыпломнай адукацыі праводзіцца рэспубліканскі семінар "Новае чытанне класічнай літаратуры".

27-29 снежня ў Палацы Рэспублікі пройдзе рэспубліканская дабрачынная акцыя "Нашы дзеці".

28 снежня ў Рэспубліканскім цэнтры тэхнічнай творчасці навучэнцаў (вул. Макаёнка, 12) адбудзецца Навагодні ранішнік "Калядная ёлка".

29 снежня ў Рэспубліканскім экалагічным цэнтры дзяцей і юнацтва адбудзецца Навагодні карнавал для дашкольнікаў.

Ужо год, як працуе ў Мінску Рэспубліканскі цэнтр для дзяцей-інвалідаў Міністэрства працы і сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь.
НА ЗДЫМКУ: падчас заняткаў у гульнёвым пакоі.

Фота Міколы ПЯТРОВА, БЕЛТА.

Чалавекалюбная школа – шлях да выратавання

Інтэграцыі дзяцей-інвалідаў у грамадства быў прысвечаны "круглы стол", які адбыўся ў Доме прэсы з нагоды Дня інвалідаў. У абмеркаванні гэтай праблемы ўзялі ўдзел прадстаўнікі Міністэрства адукацыі, Міністэрства аховы здароўя, Міністэрства працы і сацыяльнай абароны, Гарадскога цэнтра карэкцыйнага развіццёвага навучання і рэабілітацыі, Нацыянальнага інстытута адукацыі і іншыя спецыялісты, якія маюць дачыненне да гэтага пытання.

Вядома, інтэграцыя ў грамадстве ажыццяўляецца перш за ўсё праз школу. І, як кажуць самі педагогі, трэба імкнуцца да таго, каб дзеці былі не толькі побач, але і разам, каб паміж вучнямі ўсталявалася ўзаемадзеянне, узаемападтрымка. Калі дзіця інтэгруецца ў звычайны клас агульнаадукацыйнай школы, яно можа цягнуцца за астатнімі вучнямі, арыентавацца на іх узровень. Асяроддзе вельмі істотна ўплывае на асобу. Таму часта можна заўважыць, што больш слабыя дзеці выраўноўваюцца ў развіцці з астатнімі. А іншыя вучацца дапамагаць, спачуваць, вучацца на ўласным прыкладзе праяўляць дабрыню, міласэрнасць. Статыстычныя дадзеныя сведчаць, што ў вучняў такіх класаў не зніжаецца і якасць ведаў. Сёння 92 працэнты педагогаў сярэдніх школ, 97 – спецыяльных, 78 працэнтаў бацькоў выказваюцца за інтэграванае навучанне. Час пераканаў у тым, што справа – сапраўды вартая. У нашай краіне цяпер 3030 такіх класаў. У іх навучаецца прыкладна шостая частка ўсіх дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця.

Да сярэдзіны 90-х сістэма спецыяльнай адукацыі была прадстаўлена ў асноўным толькі школамі-інтэрнатамі. Калі ўзнікла пытанне інтэграцыі, бацькі і педагогі паставіліся да яго насцярожана. Тады большасць з іх была супраць такой формы навучання. Лічылася, што ў спецшколах створаны лепшыя ўмовы для дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця. Але ж якім бы добрым ні было выхаванне грамадскае, яно ніколі не заменіць сям'і. Калі дзіця знаходзіцца ў спецшколе, дык роля бацькоў у яго выхаванні – мінімальная. Да таго ж выхаванцы школ-інтэрнатаў часта аказваюцца як бы адарванымі ад жыцця, негатовымі да яго цяжкасцей, бо прывыклі да стабільнасці і дабрабыту, што не залежыць ад уласных намаганняў. Перад жыццёвымі выпрабаваннямі такія дзеці аказваюцца бездапаможнымі.

У рэшце рэшт, бацькі маюць магчымасць выбраць форму навучання для свайго дзіцяці. "Нельга ставіць пытанне – што лепш: навучанне ў школе-інтэрнаце, у інтэграваным класе ці дома, – сцвярджае Таццяна Лаўрэнцьеўна Ляшчынская, загадчыца аддзялення карэкцыйнай педагогікі і псіхалогіі Нацыянальнага інстытута адукацыі. – Дзіця павінна вучыцца там, дзе для яго створаны адпаведныя, найбольш спрыяльныя ўмовы. Калі сям'я – з асацыяльнымі паводзінамі, дык відавочна, што дзіцяці лепш будзе ў школе-інтэрнаце. Калі добрая сям'я, дык варта яго адаць у клас інтэграванага навучання. Шмат чаго тут залежыць ад індывідуальных асаблівасцей вучня. Няма дзяцей, якія ўвогуле не могуць навучацца. Ёсць непадрыхтаваныя педагогі. Любому дзіцяці можна нешта даць. Няхай нават гэта і не будуць веды па традыцыйных прадметах. Галоўнае ў спецыяльнай адукацыі – перш за ўсё сфарміраваць спосабы сацыяльнага ўзаемадзеяння, разуменне навакольнага свету і сябе ў гэтым свеце. Таму нельга арыентаваць дзіця на праграму. Наадварот, праграму трэба рабіць такой, якой яна падыходзіць кожнаму канкрэтнаму вучню".

У беларускай сістэме спецыяльнай адукацыі распрацоўваецца штогод 58 вучэбных планаў, з 1996 года да цяперашняга часу выйшла 257 падручнікаў для вучняў, 37 вучэбна-метадычных дапаможнікаў для педагогаў. Ёсць і літаратура для бацькоў, якія выхоўваюць дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця. Дарэчы, удзел у "круглым стале" ўзяла сям'я Аўхуховых. Менавіта да работы "круглага стала" было прымеркавана адкрыццё выставы мастака Паўла Аўхухова, вучня 6-га класа спецыялізаванай школы №14. Хлопчык сапраўды адораны, але яго бацькі ўсё ж такі занепакоены ягонай будучыняй. Яны не ўпэўненыя ў тым, што Павел паступіць у мастацкае вучылішча, бо, каб арганізаваць для яго працэс навучання, трэба асобныя спецыялісты, праграмна-метадычная база. Таму спачатку неабходна, каб набралася група навучэнцаў з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця. "Перш за ўсё мяне хвалюе тое пытанне, каб мой сын змог самастойна зарабляць сабе на жыццё", – кажа маці Таццяна Аўхухова.

Так, праблема працоўнай рэабілітацыі вельмі важная ў спецыяльнай адукацыі. Прычым у многім яна звязана з сацыялізацыяй вучня. Бо ёсць выпадкі, калі дзіця атрымлівае добрыя веды, але не можа рэалізаваць іх з-за сваёй сацыяльнай неадаптаванасці, маральнай непадрыхтаванасці да самастойнага жыцця. І жыццё ў сям'і, навучанне ў інтэграваным класе дапамагае вырашыць гэтыя праблемы.

Усё часцей у асяроддзі педагогаў даводзіцца чуць пра здароўезберагальныя, псіхазберагальныя тэхналогіі навучання, пра чалавекалюбную школу. Якая ж гэта школа? Таццяна Лаўрэнцьеўна Ляшчынская тлумачыць гэта такім прыкладам: "У адзін горад прыехала інспекцыя. Захацелася паглядзець лепшую школу. А якая лепшая? Вядома, тая, дзе вучацца дзеці начальнікаў. Аказалася, што яны вучацца не ў ліцэі і не ў гімназіі, а ў звычайнай школе. "Чаму?" – запыталіся ў бацькоў. І многія адказалі: "Таму, што тут педагогі далікатна стаўяцца да вучняў. Таму, што псіхалагічны клімат тут вельмі спрыяльны. Таму, што дзіця тут беражэ свае нервы. Таму, што ў школе высокамаральная абстаноўка. Такім чынам, дзіця расце здаровым духоўна і фізічна". Вось яна, чалавекалюбная школа". Інакш кажучы, не веды ставяцца на першы план, а духоўнае і фізічнае здароўе.

Пра ўзаемасувязь духоўнага і фізічнага здароўя кажа ў сваім выступленні і Уладзімір Дзмітрыевіч Піліпенка, начальнік упраўлення медэкспертызы, рэабілітацыі і санаторна-курортнага лячэння Міністэрства аховы здароўя Беларусі. Ён разглядае пастаянны рост захворванняў і інваліднасці непадзельна з маральнай атмасферай у нашым грамадстве. "Сёння бацькі з праграмы ТБ вымушаны выбіраць для дзяцей з больш страшных фільмаў менш страшныя. Камп'ютэрныя гульні – гэта ў асноўным кроў, забойствы. Маладое пакаленне расце ў атмасферы агрэсіі. Таму і не дзіўна, што ў школе кожны другі курыць, кожны чацвёрты – п'е. Многія нават падвержаны залежнасці. І з кожным годам нараджаецца ўсё больш інвалідаў..."

Ужо даўно заўважана, што за маральным упадкам стаіць дэградацыя грамадства і фізічнае выміранне. Напэўна таму педагогіка і павярнулася да духоўнасці, пра што і сведчыць узнікненне інтэграваных класаў. Гэта ёсць наступства прыняцця такіх гуманістычных законаў, як Закон аб правах дзіцяці, Закон аб прадухіленні інваліднасці. Сёння прадстаўнікі спецыяльнай адукацыі кажуць пра тое, што чалавек – перш за ўсё носьбіт духоўнасці. Любы чалавек. Незалежна ад узроўню ведаў, стану здароўя, сацыяльнага статуса. Таму педагогі выступаюць супраць ужывання антыгуманнай тэрміналогіі – людзі з адхіленнямі, парушэннямі, недаразвітыя і г.д. Ёсць людзі з асаблівасцямі. Асаблівасці ў кожнага з нас свае. Галоўнае, што ўсе мы – людзі. Да таго ж, ніхто не ведае, што з ім будзе заўтра.

Раптам чалавек губляе здароўе. Калі ён прывык ставіцца з павагай, разуменнем да хворых, бачыў у іх роўню сабе, дык яму лягчэй будзе перажыць уласную трагедыю. Усё ж такі чалавек пра іншых мяркуе па сабе. І яму важна, як іншыя ставяцца да яго. Я маю на ўвазе тое, што ўяўленне пра адносіны іншых да сябе-хворага такі чалавек змадэлюе на аснове адносін сябе-здаровага да іншых хворых. У гэтым сэнсе навучанне ў інтэграваным класе і здаровых вучняў таксама лепш адаптуе да жыцця...

Тэму хочацца завяршыць нечым станоўчым. І ў гэтым мне дапаможа Павел Аўхухоў. Ён сядзеў насупраць мяне ў канферэнц-зале. Сімпатычны хлопчык. Адораны. І вясёлы. У яго былі шчаслівыя вочы. Ён радасна ўсміхаўся. І нішто яму не перашкаджала. Мне вельмі хочацца, каб ніхто не расказваў яму, што ён павінен адчуваць сябе няшчасным таму, што яго жыццё праходзіць у нечым інакш, чым у большасці людзей. Нікому не варта навязваць стэрэатыпныя ўяўленні пра шчасце, стандартны набор радасцей жыцця. Не прыйдзе ж вам у галаву адчуваць сябе няшчаснымі з-за таго, што тысячы людзей жывуць у нечым лепш за вас. Адчуванне радасці ўсё ж такі залежыць не ад колькасці грошай і нават не ад стану здароўя, хоць гэта і важна, а ад стаўлення да жыцця. Кожнаму – сваё шчасце і сваё гора. Сваё жыццё. Сваё.

Вольга ЗАЙКІНА.

Змяняць свет, змяняць сябе

(Сацыяльны педагог - "свецкі святар")

Сучасная эпоха, у якой нам даводзіцца жыць тут і цяпер, характарызуецца шэрагам асаблівасцей: сацыяльна-палітычнай супярэчнасцю, панаваннем двайных стандартаў у маралі, падзеннем маральнасці, стратай павагі да чаго б там ні было.

На першае месца пастаўлена выгада, культ грошай і паліткарэктнасць, якая, дарэчы, з'яўляецца ідэалагічнай базай для двайных стандартаў. Аб'ектыўнасць патрабуе адзначыць, што і ў мінулым таксама хапала ўсялякага роду сацыяльных нягод. Сапраўды, усё так, але там ратавала вера, а цяпер веры – што б там ні рабілася для яе ўздыму ў нас (пра Захад гаварыць не даводзіцца) – замала. Рацыяналізм – і не толькі сямі дзесяткаў гадоў савецкай улады, але трохсот гадоў, пачынаючы з эпохі Асветы – зрабіў сваю справу.

Аднак жыць трэба. Складана ў гэтай абстаноўцы і працаваць, і проста быць нармальнаму чалавеку. Як яму выхаваць і выгадаваць нармальных дзяцей, калі сама норма ў "модных" сацыялогіях лічыцца чымсьці незаганным? Як нармальнаму чалавеку захаваць нармальнае ўспрыманне свету і людзей, як яму не страціць душу ў злосці, ненавісці і ксенафобіі, не разгубіцца, калі бачыць, што вырабляе гэты самы "хома сапіенс", створаны нібыта "па вобразе і падабенстве"?.. Калі чалавек такі, дык які ж ён? Зрэшты, чытайце Стары Запавет.

Як сённяшняму чалавеку не размяняць каханне на секс, веру на культ, зорнае неба, прыгажосць свету і маральны закон на віртуальную рэальнасць? Філасофы розных кшталту школ і напрамкаў нястомна тлумачаць, як і чаму так адбываецца, але ніхто не кажа, як жа нам быць, каб змяніць свет і сябе.

У Беларускім універсітэце культуры ёсць спецыяльнасць, сутнасць якой, калі заўгодна, – рыхтаванне "свецкіх святароў", спецыялістаў, здольных дапамагчы чалавеку ў цяжкую хвіліну жыцця. Вядома, гэтая спецыяльнасць узнікла не ад добрага жыцця, замест змянення свету – дапамагчы яго ахвярам... Але што рабіць?

Як дапамагчы людзям навучыцца пераадольваць негатыўныя эмоцыі, якія зніжаюць жыццёвую энергію і здольнасць да дзеянняў? Як змагацца з падаўленасцю і дэпрэсіўным станам? Бо і без вялікіх здарэнняў і ўзрушэнняў палітычнага характару ў жыцці людзей хапае непрыемнасцей, не ў сілах справіцца з якімі адны людзі канчаюць жыццё самагубствам, другія пачынаюць піць, ужываюць наркотыкі. Тут і нешчаслівыя шлюбы, няўдалае каханне, цяжкія дзеці, развод, крушэнне ўсіх надзей, а цяпер яшчэ і няўдалая камерцыя, банкруцтва, налёт бандытаў або рэкецiраў... Зрэшты, бывае і так, што спраўджаныя мары прыводзяць да гэткага ж трагічнага фіналу, як тое адбылося ў героя рамана Д.Лондана "Марцін Ідэн". Усё ўкладзена ў "рух", і для "мэты" ўжо не стае сіл. Чалавек усю энергію выдаткоўвае на барацьбу за што-небудзь – уладу, багацце, славу, жанчыну, а дасягнуўшы жаданага, раптам адчувае, што намаганні затрачаны дарэмна. Асабліва часта такое бывае, калі няма духоўнага складніка. Пра гэта павінны ведаць усе, асабліва асобы пасіянарныя, энергічныя.

А як быць са звычайнай субпасіянарнасцю, якая, дарэчы, часта выдаецца ў жыццёвым укладзе за флегматычнасць, меланхалічнасць, "мяшчанства" і нават – за добрае выхаванне. На справе чалавек проста ні на што не здольны ні да яркай думкі, ні да дзеяння.

Асобную групу сацыяльнага клапату складаюць дзеці. Што рабіць з дарослымі, з бацькамі, калі абыходзішся з дзецьмі не проста дрэнна, а злачынна? Тут перад сацыяльным педагогам адразу два аб'екты: і дзіця, і яго маці (або бацька). Але ж дарослыя, перш чым стаць бацькамі, неяк праяўлялі сябе, думалі пра тое, як будуць выхоўваць сваіх дзяцей. Або "такія" не думаюць? А сацыяльнаму педагогу даводзіцца мець справу і з імі.

На другім полюсе – старыя, пажылыя людзі, часта адзінокія і бездапаможныя. Ім цяжка і не толькі ад гэтай бездапаможнасці, якую прыносяць старасць і хваробы. Змяніўся свет, у якім яны пражылі жыццё, развіталіся... А цяпер – нікому непатрэбныя.

А ёсць і такія людзі, хворыя і інваліды, для якіх закрыта рэальнае жыццё з усімі яго радасцямі і цяжкасцямі.

Магчыма, у шэрагу выпадкаў сацыяльныя педагогі павінны самым цесным чынам супрацоўнічаць з царквой. А хрысціянская царква – і праваслаўная, і каталіцкая, і пратэстанцкая – павінна ў гэтай справе дзейнічаць сумесна.

Выпускнікі кафедры педагогікі сацыяльна-культурнай дзейнасці працуюць у клубах, дамах культуры, у сацыяльных камісіях. Гэтага відавочна недастаткова. Неабходна шырокая і франтальная падрыхтоўка, і не столькі матэрыяльная, колькі маральная, адміністрацыйная, сацыяльная, з боку ўрада. І калі хто-небудзь з нашых выпускнікоў пажадае адкрыць уласную кансультацыю псіхааналітычнага напрамку – яму павінна быць забяспечана грамадская і ўрадавая падтрымка. Бо ў абавязкі ўрада ўваходзіць клопат не толькі пра эканамічныя аспекты жыцця грамадства, але і ў падтрыманне этычнай раўнавагі і здароўя людзей.

Сацыяльны педагог мае справу з чалавекам. А чалавек аказаўся самым слабым звяном у цывілізацыі, якую сам жа і пабудаваў. Ён і створаная ім тэхніка ўсё часцей аказваюцца цяжка сумяшчальнымі. Чалавек не вытрымлівае ні высокіх хуткасцей, ні дакладнасці руху, ні абсалютнай лагічнасці мыслення!.. Чалавечы фактар падводзіць часцей за ўсё і ў палітыцы, і ў ваеннай справе, і ў крымінальнай. Або анёл недарэчы з'явіцца, або д'ябал вылезе не ў час, або проста праявіцца глупства, якое да таго моманту хавалася.

Адсюль – нервовыя стрэсы, дэпрэсія, страта веры і многае іншае, аднолькава негатыўнае – і ўсяго гэтага можна пры пэўнай падрыхтоўцы пазбегнуць.

Неабходна старанна і ўважліва вывучаць сацыяльны і псіхалагічны вопыт рэлігій, асабліва тых, сярод прыхільнікаў якіх мала праваПарушальнікаў, злачынцаў, алкаголікаў і разумова адсталых. Нагорную Казань добра прымяняць у штодзённых паводзінах, калі адносіны паміж людзьмі заснаваны на любові, сімпатыі, спагадзе і разуменні. А гэта само па сабе ўжо лечыць пры розных тэрапіях ментальных расстройстваў.

А вось укараненне ў масавую свядомасць пладоў чыста забаўляльнай культуры, спрашчэнне (скажэнне) усяго духоўнага так ці інакш разбэшчвае слабых у адукацыйных і інтэлектуальных адносінах людзей, асабліва моладзі.

Калі дадаць сюды мноства жыццёвых звадак, спрэчак, колькасць якіх заўсёды павялічваецца ў перыяды нестабільнасці, узнікае пагроза сацыяльна-псіхалагічнай нестабільнасці грамадства. У сацыяльна канструктыўныя магчымасці чалавека, змяншаючы сацыяльную і біялагічную энергію, узнікае стагнацыя... Гэтыя працэсы больш відавочна і выразна адбываюцца ў вялікіх гарадах. Правінцыя яшчэ жыве больш маральным жыццём.

Развіццё сацыяльных працэсаў такое, што сацыяльная педагогіка павінна не проста атрымаць далейшае развіццё, але мець шэраг зразумелых прыярытэтаў. Выключна важнае значэнне набываюць зноў і аналіз інфармацыі, якая дазваляе ўяўляць сучасную рэчаіснасць ва ўсёй паўнаце яе статыстычных, маральных і сацыяльных параметраў. Рэсурсы чалавечых магчымасцей для барацьбы з праявамі крызісных з'яў не могуць вырашацца ў пэўны момант, а для гэтага павінна быць пастаянна ... Кожны чалавек мусіць быць дастаткова дасведчаным у гэтых адносінах. Дарэчы, адсутнасць негатыўных перажыванняў – у такой жа ступені шкодная для душэўнага здароўя, як і перабор у станоўчых эмоцыях.

База для крызісных з'яў – супярэчнасці паміж духоўным і матэрыяльным. Гэтыя супярэчнасці можна аднесці да "вечных" у чалавечым грамадстве, а словы "покой нам только снится" можна лічыць дэвізам пасіянарнай асобы.

У свой час на Захадзе менавіта на падобнай сацыяльна-псіхалагічнай глебе 20-30-х гадоў і ўзнік псіхааналіз, які паходзіць з фрэйдызму. Урач-псіхааналітык, замяніўшы, па сутнасці, і святара, і настаўніка, прыйшоў на дапамогу чалавеку, які разгубіўся ў бурнай тагачаснай рэчаіснасці. Строга кажучы, такое – не ад добрага жыцця: у гэтым бачыцца лагічны вынік дзеяння рацыяналістычных поглядаў у заходнім грамадстве. Увогуле рацыяналістычнае мысленне праяўляецца ў мностве выпадкаў, часам схавана, апасродкавана, але часцей – прыносіць негатыўныя для духу і душы плады. І прычына, на маю думку, – у парушэнні балансу паміж рацыянальным і духоўным.

Што ж рабіць? Вера ў Бога цяпер мала. А тэхналагічная цывілізацыя, акрамя веры, патрабуе разліку, логікі, матэматыкі. Вось тут і неабходны баланс. А яго можа забяспечыць толькі культура.

Цяпер прынята гаварыць пра рэлігію як пра нешта высокае і духоўнае. Але ўсё, на жаль, не зусім так, бо і датычыць толькі выбраных. Вера часта занадта ператвараецца ... Пра тое ёсць і ў Старым Запавеце. Рэлігіі прывялі да рэлігійных канфліктаў і нават войнаў. Цяпер амаль на ўсіх кропках планеты выспявае рэлігійны аспект.

Культура ж прадугледжвае павагае стаўленне да ўсіх багоў, да любога пункту гледжання, да любой формы мыслення, акрамя агрэсіўнай і нахабнай.

Вось толькі для выхавання культурнага чалавека ... насілля – відавочна недастаткова. Сацыяльны педагог павінен ісці ад культуры.

Станіслаў САЛАДОЎНІКАЎ,
дацэнт кафедры сусветнай літаратуры Беларускага універсітэта культуры.

Кансультацыя спецыяліста

Аплата працы за работу ў інавацыйным рэжыме

Дзеючыя ўмовы аплаты працы работнікаў прадугледжваюць у асобных выпадках (за спецыфіку працы ў некаторых установах) устанаўленне ставак заработнай платы і службовых акладаў у больш высокіх памерах.

З 1 студзеня 1999 года ў адпаведнасці з пунктам 7 дадатку № 3 да пастановы Міністэрства працы Рэспублікі Беларусь ад 16.01.1999 г. № 7 устаноўлена павышэнне службовых акладаў (ставак заработнай платы): кіраўнікам устаноў адукацыі (дырэктарам школ, загадчыкам дзіцячых дашкольных устаноў), аднаму з намеснікаў па асноўнай дзейнасці на 20 працэнтаў, настаўнікам, выкладчыкам, выхавальнікам дзіцячых дашкольных устаноў – на 15 працэнтаў, на перыяд апрабацыі і ўкаранення педагагічных інавацый, у тым ліку аўтарскіх праграм, па рашэнні Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Пры ўстанаўленні павышаных ставак кіруючым работнікам, якім дазволена ў той жа ўстанове выкладчыцкая праца, трэба мець на ўвазе наступнае. Калі кіраўнік установы або яго намеснік у рэжыме эксперыментальнай работы вядуць выкладчыцкую работу або заняткі з гурткамі, то павышаюцца і іх настаўніцкія стаўкі заработнай платы на 15 працэнтаў, і службовыя аклады (дырэктара, намесніка дырэктара) на 20 працэнтаў.

Спіс устаноў адукацыі рэспублікі, якія атрымалі статус эксперыментальных пляцовак, зацвярджаецца загадам Міністэрства адукацыі на кожны навучальны год. На 2001-2002 гг. спіс устаноў, зацверджаны загадам Міністэрства адукацыі ад 8 жніўня 2001 г. № 442.

Павышэнне ставак заработнай платы і службовых акладаў за працу ў інавацыйным рэжыме з'яўляецца адным з відаў павышэння зыходнай (тарыфнай) стаўкі. Пры ўстанаўленні работнікам павышаных ставак заработнай платы трэба кіравацца "Методыкай вызначэння ставак заработнай платы і службовых акладаў, а таксама ўстанаўлення надбавак і даплат работнікам устаноў адукацыі", зацверджанай Міністэрствам адукацыі 27.05.1998 г. № 11-6/148 і ўзгодненай з Міністэрствам працы і Міністэрствам фінансаў. Пры гэтым у выпадках, калі работнікам прадугледжана павышэнне ставак (акладаў) па адной, дзвюх і больш прычынах, абсалютны памер кожнага павышэння, устаноўленага ў працэнтах, вылічваецца ад тарыфнай стаўкі (акладу) без уліку павышэння па іншых прычынах. У выніку павышэнняў па ўсіх прычынах утвараюцца новыя службовыя аклады (стаўкі заработнай платы), зыходзячы з якіх вылічваецца зарплата работніка ў залежнасці ад вучэбнай нагрузкі (аб'ёму педагагічнай работы).

Міністэрства адукацыі пісьмом № 11-2-1/664 ад 30.11.2000 г. растлумачыла некаторыя аспекты аплаты працы асобных катэгорый педагагічных работнікаў, у тым ліку і за працу ў інавацыйным рэжыме.

Калі раней павышэнне службовых акладаў (ставак заработнай платы) праводзілася толькі за гадзіны эксперыментальнай работы, то з уступленнем у сілу названага пісьма аплата працы работнікаў па павышаных стаўках на перыяд апрабацыі і ўкаранення педагагічных інавацый стала рабіцца за ўвесь аб'ём педагагічнай (выкладчыцкай) працы ў пэўнай установе.

У выпадку вядзення выкладчыцкай работы ў аб'ёме не больш як 240 гадзін у год, якая аплачваецца па стаўках пагадзіннай аплаты працы, устаноўленых у працэнтных адносінах ад тарыфнай стаўкі першага разраду (табліца 4 дадатку № 24 да пастановы Міністэрства працы Рэспублікі Беларусь № 6 ад 21.01.2000 г.), павышэнне ставак пагадзіннай аплаты працы на перыяд апрабацыі і ўкаранення педагагічных інавацый, у тым ліку аўтарскіх праграм, не праводзіцца.

Разгледзім на прыкладзе, як трэба вызначаць аплату за працу ў інавацыйным рэжыме настаўніку з вышэйшай адукацыяй, стажам педагагічнай працы звыш 15 гадоў, які мае вышэйшую кваліфікацыйную катэгорыю, з вучэбнай нагрузкай у аб'ёме 23 гадзіны ў тыдзень (з іх толькі 3 гадзіны вядуцца ў інавацыйным рэжыме).

Стаўку заработнай платы настаўніка падлічым у адпаведнасці з Методыкай вызначэння ставак заработнай платы (службовых акладаў). Паколькі надбаўка за наяўнасць кваліфікацыйнай катэгорыі не ўтварае новую стаўку (акладу), стаўка заработнай платы вызначаецца наступным чынам.

Тарыфная стаўка па адзінай тарыфнай сетцы плюс павышэнне за стаж працы па спецыяльнасці плюс павышэнне за працу ў інавацыйным рэжыме, дзе:

– тарыфная стаўка па АТС = 14500 х 3,48 = 50460 руб. (14500 руб. – стаўка першага разраду, устаноўленая ўрадам з 1 ліпеня 2001 года; 3,48 – тарыфны каэфіцыент 15 разраду);

– павышэнне за стаж працы па спецыяльнасці = 50460 х 30 працэнтаў = 15138 руб.;

– павышэнне за працу ў інавацыйным рэжыме складае – 50460 х 15 працэнтаў = 7569 руб.

Такім чынам, аплату за гадзіны выкладчыцкай работы па павышанай стаўцы раней (да 30.11.2000 г.) трэба было праводзіць толькі за 3 гадзіны эксперыментальнай працы, а цяпер на падставе вышэйназванага пісьма Міністэрства адукацыі – за ўсе 23 гадзіны вучэбнай нагрузкі.

Аксана БЯЛЯЕВА,
намеснік загадчыка аддзела ЦК прафсаюза работнікаў адукацыі і навукі.

Што ўключаецца ў спецыяльны стаж

У рэдакцыю звярнуўся настаўнік з Пружан І.І.Камянюк. Ён пацікавіўся, ці ўключаецца ў спецыяльны стаж, патрэбны для налічэння пенсіі за выслугу гадоў, перыяд працы на пасадзе дырэктара вучэбна-вытворчага камбіната.

На ліст І.І.Каменюка адказвае першы намеснік Брэсцкага абласнога ўпраўлення адукацыі М.А.Ціханчук:

– Пералік устаноў і арганізацый, работа ў якіх дае права на пенсію за выслугу гадоў, зацверджаны Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь №724 ад 1 снежня 1992 года..

Пасада дырэктара вучэбна-вытворчага камбіната, якую займаў І.І.Камянюк, у гэты Пералік не ўключана, у выніку перыяд працы з 16 красавіка 1984 года па 1 верасня 1985 года не можа быць залічаны ў спецыяльны стаж, які дае права на льготную пенсію.

У спецыяльны стаж работы, які дае права на пенсію за выслугу гадоў асобным катэгорыям педагагічных работнікаў, залічваецца работа, прадугледжаная вышэйуказаным Пералікам, пры ўмове, што яна выконвалася на працягу поўнага працоўнага дня. І.І.Камянюк меў педагагічную нагрузку, працуючы дырэктарам ВВК, у памеры 9 гадзін, што складае толькі палову стаўкі.

Аплата праезду

Настаўніца з Івацэвічаў Р.В.Страковіч звярнулася ў рэдакцыю з пытаннем, ці прадугледжваецца ў 2002 годзе аплата праезду настаўнікам, якія, пражываючы ў горадзе, працуюць у вёсцы.

Намеснік начальніка Брэсцкага абласнога ўпраўлення адукацыі растлумачыў наступнае:

– У сувязі з абмежаванасцю бюджэтных сродкаў на 2002 год у бюджэце вобласці, а таксама ў бюджэце Івацэвіцкага раёна сродкі на аплату праезду настаўнікам да месца працы і назад не могуць быць запланаваны.

Магчыма, гэтае пытанне будзе вырашацца на ўзроўні Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Здароўе дзяцей - здароўе нацыі

Калі экалагічныя ўмовы сумніўныя...

У свой час супрацоўнікамі НДІ санітарыі і гігіены сумесна з Рэспубліканскім інстытутам прафесійнай адукацыі былі праведзены эксперыментальныя даследаванні ў вышэйшым прафесійным вучылішчы № 1 (ВПВ) Мінска. Перад вучонымі паўстала задача – выявіць фактары рызыкі, якія негатыўна ўплываюць на здароўе навучэнцаў першага курса.

Было ўстаноўлена, што кожны чацвёрты падлетак выхоўваецца ў няпоўнай сям'і. Добрыя жыллёвыя ўмовы маюць толькі 39,5 працэнта навучэнцаў, астатнія – здавальняючыя (39,5 працэнта) і нездавальняючыя (21 працэнт). Магчыма, па названых вышэй прычынах у большасці падлеткаў (52,6 працэнта) няма ўзаемаразумення з бацькамі.

Як паказалі даследаванні, крыху менш паловы падлеткаў (47,1 працэнта) пражывае паблізу буйных прамысловых прадпрыемстваў, гэта значыць на экалагічна забруджанай тэрыторыі, што, у сваю чаргу, адмоўна ўплывае на здароўе і бацькоў, і дзяцей. Хранічныя захворванні ў абодвух бацькоў падлеткаў, навучэнцаў ВПВ, канстатавалі ў 23,7 працэнта выпадкаў, у аднаго з бацькоў – у 57,9 працэнта. Толькі ў 18,4 працэнта падлеткаў бацькі здаровыя.

Праблема здароўя падлеткаў ускладняецца таксама па прычыне непаўнацэннага харчавання ў сям'і. Было ўстаноўлена, што не снедаюць дома 18,4 працэнта падлеткаў, 36,8 працэнта ядуць нерэгулярна або "на хаду"; кожны дзень у рацыёне харчавання маюць мяса, рыбу, малако (бялковыя прадукты) – 39,5 працэнта апытаных. Падлеткі не ядуць гародніны і садавіны: іх надзвычай мала ў рацыёне ў 7,9 працэнта апытаных, недастаткова – у 76,3 працэнта, кожны дзень у рацыёне – у 15,8 працэнта навучэнцаў.

Неспрыяльная эканамічная сітуацыя прывяла да зніжэння дабрабыту сям'і. На гэтым фоне абвастрыліся праблемы, звязаныя са шкоднымі звычкамі сярод моладзі. З ліку апытаных юнакоў 37 працэнтаў кураць, ужываюць алкаголь, у тым ліку і моцныя напоі (гарэлку, віно). З ліку апытаных дзяўчат 18,2 працэнта кураць і некаторыя ўжываюць алкаголь.

Неспрыяльнае навакольнае асяроддзе, складаныя сацыяльныя ўмовы пражывання мяняюць функцыянальны ўзровень шэрагу органаў і сістэм, уплываюць на агульную рэактыўнасць арганізма, настрой і самаадчуванне падлеткаў, што праяўляецца на здароўі і працаздольнасці навучэнцаў. Сярод іх 40,2 працэнта мелі хранічныя захворванні і функцыянальныя парушэнні органаў зроку, апорна-рухальнага апарата, сардэчна-сасудзістай сістэмы, органаў стрававання.

Што ж робіцца ў навучальнай установе дзеля выкаранення азначаных фактараў рызыкі, фарміравання ў навучэнцаў навыкаў здаровага ладу жыцця, ажыццяўлення кантролю за вучэбна-выхаваўчай і аздараўленчай работай?

Тут уведзены рэжым навучання, які прадугледжвае 80-85-хвілінныя спараныя ўрокі з арганізацыяй аздараўленча-прафілактычных мерапрыемстваў па аднаўленні працаздольнасці на 20-хвілінных перапынках і паўзах у сярэдзіне заняткаў.

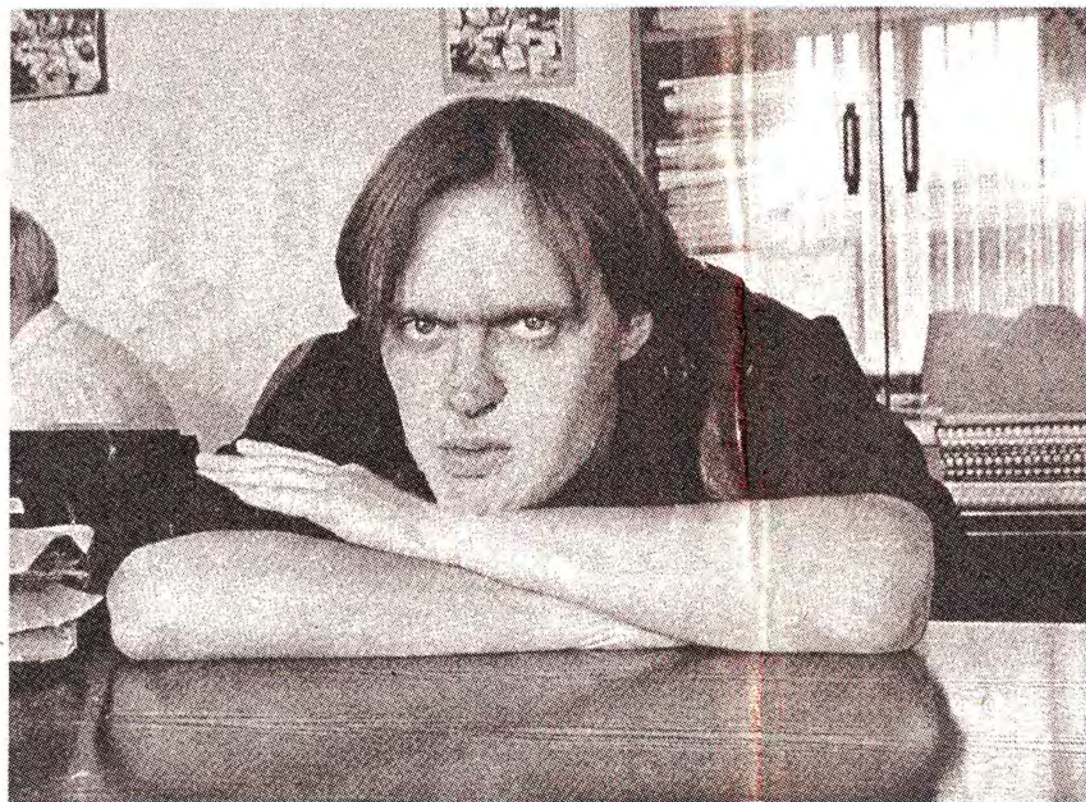
Апрабіравана і ўкараняецца комплексная праграма аздараўленча-прафілактычнай і культурна-пазнавальнай работы з падлеткамі. На базе культурна-аздараўленчага комплексу "Рэлактон", створанага ў вучылішчы, распрацаваны цыкл заняткаў па вывучэнні прыёмаў самарэгуляцыі: самапазнання, самакіравання, самаразвіцця.

Правільнае спалучэнне рацыянальна пабудаванага вучэбна-выхаваўчага працэсу з комплексам прафілактычных і аздараўленчых мерапрыемстваў можа стаць дадатковым фактарам, які забяспечвае здароўе будучых рабочых кадраў.

Таццяна КРАМАРЭНКА,
старшы навуковы супрацоўнік лабараторыі гігіены дзяцей школьнага ўзросту БелНДІ санітарыі і гігіены, кандыдат медыцынскіх навук.

Інтэрв'ю з аўтарам

"Слэнг - гэта цэлая філасофія..."

Міхася Галдзянкова добра ведаюць на самых розных "прасунутых" маладзёжных тусоўках. У колах меламанаў - як адмысловага выканаўцу акустычна-псіхадэлічнага андэграўнд-хіп-рока канца шасцідзесятых. У колах аматараў мастацтва - як аўтара арыгінальных карыкатур або, дакладней кажучы, коміксаў. У колах прыхільнікаў здаровага ладу жыцця - як амаль прафесійнага лучніка і футбаліста. І ўсё-такі найбольш яго ведаюць у шматлікіх колах студэнтаў-філолагаў і лінгвістаў - як аўтара неардынарных (забаўляльна-пазнавальных) падручнікаў па англійскай мове "Азы английского сленга и деловой переписки", "Cool English (Крутой английский)" і "Осторожно! Hot dog!", выдадзеных як гэтага "беларускага амерыканца" (не блытаць з амерыканскімі беларусамі). Сёння Міхась Галдзянкоў - наш суразмоўца.

- Нават і не ведаю, як да цябе звяртацца: Міхась ці Майкл?.. Надта ж звязаны ўвесь твой чалавечы й творчы вобраз з англійскай мовай... Дый знаёмыя твае, наколькі мне вядома, пераважна называюць цябе менавіта так - Майкл.

- Ну, а цётка, напрыклад, Міхасём называе - мне падабаецца...

- Тады, Міхась, напачатку раскажы крыху пра сваю творчую біяграфію. Як ты прыйшоў да захаплення англійскай мовай?

- Найбольш, напэўна, паўплывала рок-музыка. Яшчэ ў школьныя гады я стаў заўзятым рокерам, літаральна паглынаў усё, што толькі можна было тады дастаць з запісаў папулярных на Захадзе рок-гуртоў, і, натуральна ж, задаваўся пытаннем: а пра што ж спяваюць у гэткіх класных песнях? Гэта пазней ужо аказалася, што словы там досыць простыя, а тады, у падлеткавым узросце, англійская мова - мова рок-музыкі - была для мяне моваю ледзь ці не багоў. (Зрэшты, і цяпер - таксама.) Неўзабаве, з класа сёмага-восьмага, пачаў і сам спяваць у складзе школьнага гурта. У мяне няблага атрымлівалася "перадражніваць" таго ж Міка Джагера з яго "Ай кэнт гет ноў сатысфэкшн!", настаўнікі нават пыталіся ў мяне: "І дзе ж ты навучыўся такому добраму вымаўленню?" А я ж яму нідзе і не вучыўся спецыяльна, проста слухаючы запісы, падпяваючы, здымаючы тэксты, я прайшоў, сам пра тое не здагадваючыся, своеасаблівы "курс аўдзіравання" - накшталт таго, што праходзяць усе "інязаўцы"...

- Фантастыка! Але ж сёння, Міхась, куды большае засілле англамоўнай рок-музыкі. І захапляюцца ёю не адзінкі, як у твой час, а ледзь ці не пагальна. У такім разе можна было б дапусціць, што ўсім цяперашнім старшакласнікам наўпрост вучыцца англійскаму вымаўленню...

- Рэч у тым, што сёння стаўленне ў моладзі да англійскай мовы крыху не такое, як у майго пакалення: больш прагматычнае. Цяперашнія школьнікі амаль што ўсе разумеюць, што без англійскай сёння нікуды: ні за мяжу не паедзеш, ні працу сур'ёзную не атрымаеш... А для мяне гэта была перш за ўсё мова паэзіі, музыкі, творчасці. Мне сапраўды нават на роднай мове ніколі так не хацелася пісаць песні, як на інгліша. Англійская мяне паланіла сваёй меладычнасцю, інтанацыйнасцю. І таму вось іншы раз слухаеш чалавека, які гаворыць па-англійску, і здаецца, усё нармальна: і слоўнікавы запас мае, і нібыта граматычных правілаў прытрымліваецца, а ўсё адно нешта не тое - размаўляць быццам бы навучыўся, а ўсёй красы мовы не адчувае.

- Добра, Міхась, пасля школы, як я разумею, быў "іняз"?..

- Спачатку - войска, дзе да нас у часць (служыў у Валожыне) прыехаў неяк прадстаўнік "іняза" і пачаў агітаваць нас туды паступаць пасля заканчэння службы. (Дарэчы, прыехаў ён менавіта да нас невыпадкова: нас рыхтавалі на радыёразведчыкаў, і таму нават у войску мы вывучалі англійскую.) Агітацыя ў дачыненні да мяне, відома ж, спрацавала: пасля войска я паступіў у "іняз", адвучыўся там пяць гадоў, а пасля заканчэння вучобы апынуўся па студэнцкім абмене ў Нью-Йорку.

- Цяжка было адаптавацца да тамтэйшага моўнага асяроддзя?

- Неяк у першыя дні знаходжання там я разгаварыўся з хлопцам з Галандыі Руудам, і ён, як толькі мяне пачуў, усклікнуў: "О! Ды ў цябе такая добрая англійская!" Вядома ж, мне стала вельмі прыемна ад гэтакага камплімента, але бяда была ў тым, што я сам не разумеў нікога, пра што тады і прызнаўся Рууду. Напачатку з гэтай нагоды я сапраўды дужа камплексаваў, стараўся менш гаварыць і больш слухаць, карацей, знаходзіўся ў нейкім стане даследавання...

Справа ў тым, што гэта агульная праблема ўсіх наведвальнікаў ЗША - прывыкнуць да мясцовай фанетыкі і, галоўнае, да лексікі. Нашая акадэмічная падрыхтоўка становіцца бездапаможнай на амерыканскіх вуліцах, бейсбольных пляцоўках, у інтэрнатах і кавярнях, дзе ёсць свае правілы зносінаў, свае словы, свая па вялікім рахунку мова.

- Тады ў цябе і з'явілася ідэя пісаць падручнікі ў дапамогу па вывучэнні менавіта сучаснай актыўнай англійскай лексікі?

- Ідэя выспела паступова... У нейкім сэнсе мяне нават прымусілі гэта зрабіць... У 1994 годзе я супрацоўнічаў у якасці ілюстратара з газетай "Знамя юности", і мяне неяк папрасілі: "Ты ж быў у Амерыцы, напішы нам што-небудзь пра гэта..." Я доўга думаў, што новага можна напісаць пра Амерыку, і ў выніку пачаў пісаць жартоўны серыял, які наважыўся быў назваць "Америка с Михаилом (без Таратуты)": гэтакія нататкі, дзе па ўласным вопыце я апісваў Амерыку вачыма звычайнага чалавека, які напачатку быў у палоне самых розных стэрэатыпаў і паступова прывыкаў да сапраўдных рэалій амерыканскага жыцця і ў тым ліку рэалій жывога амерыканскага інгліша... Назву маю, праўда, змянілі (зрабілі "Америка без акцента"), але серыял пачалі друкаваць - эфект быў грандыёзны! Мне пасыпаліся прапановы працягваць пісаць далей, тым часам і ў самога мяне нарадзілася задумка распачаць новы серыял - "Cool English (Крутой английский)", дзе я з гумарам паказваў, што гавораць у самых розных пабытавых сітуацыях амерыканцы. (Напрыклад, мы кажам: "Ты што, з глузду з'ехаў?" І тут жа побач - амерыканскі варыянт з адпаведнай гісторыяй.) Гэты мой серыял таксама стаў вельмі папулярным сярод чытачоў "ЗЮ"... Але калі аднойчы мне прапанавалі на аснове маіх газетных нататак напісаць падручнік, я проста засмяяўся. Я быў упэўнены, што ўсё гэта - матэрыял, можа, і добры, але выключна для маладзёжнай газетнай рубрыкі, не больш. Калі ж да мяне падышлі з такой прапановай трэці-чацвёрты раз, я ўжо задумаўся. Урэшце, мяне знайшлі самі выдаўцы, кніжкі знайшлі сваіх чытачоў, а чытачы (пераважна студэнты і старшакласнікі), напэўна, знайшлі ў маіх кніжках тое, чаго ім нехапала ў акадэмічных падручніках...

- Міхась, усе твае кніжкі стракацяць рознымі жартоўнымі прыкладамі, прыколамі, я б нават сказаў, відавочным сцёбам... І тым не менш мэту, наколькі я разумею, ты ставіш цалкам сур'ёзную - навучыць чалавека валодаць не проста англійскай, аваладаць сучаснай актыўнай лексікай...

- А тут, я лічу, і няма аніякай неадпаведнасці. [illegible]

[illegible] дах, дык і эфект будзе куды больш адчувальным. [illegible]

- Давай цяпер пагаворым пра канкрэтны лексічны матэрыял тваіх падручнікаў... Ты вывучаў яго ў ЗША у... 1991 годзе.

- Цяпер - 2001. Ці надта шмат азначаюць для англійскай сучаснай лексікі 10 гадоў? Урэшце, пытанне наўпрост - наколькі актуальныя сёння ўсе тыя прыклады, якія падаеш ты ў сваіх кніжках?

- Я думаю, [illegible]

[illegible] слоўка "болт". Так мы называлі ручку ад радыёпрыёмніка, чалавека ў акулярах і яшчэ шмат чаго і каго - я ўжо сам не памятаю. Дык навошта каму-небудзь ведаць, што ў такой вось вайсковай часці, у такі вось час слова "болт" азначала тое, ці тое?..

Карацей, я наўмысна не ўключаю ў свае кніжкі нейкіх там суперновых [illegible], а раблю ўпор на сучасную вусную мову, якой карыстаюцца ўсе амерыканцы, [illegible] Зрэшты, калі ўжо на тое пайшло, гэтую сучасную вусную мову і можна назваць слэнгам, бо і сёння многія [illegible] лічаць слэнгам такія словы, як "lunch", "wanna", "gonna"...

- А калі па-сур'ёзнаму, на тваю думку, што ўсё ж гэта такое - слэнг?

- Слэнг - сапраўды вельмі заблытанае паняцце. Прычым як у нас, так і ў іх. Звычайна гэтым тэрмінам абазначаюць тое, што не супадае з нормай літаратурнай мовы. У прынцыпе, гэта - так. Але як быць з тым фактам, што [illegible] Або з тым, што шматлікія словы, якія яшчэ [illegible] гадоў назад лічыліся слэнгам, цяпер скрозь мільгацяць на старонках самых сур'ёзных газет і літаратурных твораў? Пытанняў, карацей, шмат. Але каб усё ж неяк патлумачыць, прывяду сваю ўлюбёную метафару наконт гэтага.

Калі ўявіць сучасны American English у выглядзе вялікага горада, а словы - у выглядзе людзей, якія жывуць у ім, то слэнгам будзе бедны квартал, але зусім не рэзервацыя, агароджаная калючым дротам, адкуль немагчыма вырвацца. Людзі з такога квартала час ад часу пераязджаюць у больш прэстыжныя раёны горада, хтосьці дасягае поспеху, падымаецца на вытворчасці запалак ці продажы хот-догаў, а каго Бог не пакрыўдзіў знешнасцю, той можа стаць, напрыклад, топ-мадэллю. Хто-ніхто з карэнных жыхароў прэстыжных раёнаў будзе ставіцца да такіх людзей як да бязродных выскачак, але ж тыя пачуваюць сябе ўжо вышэйшым грамадствам.

Сапраўды, немагчыма даць нейкага выразнага і больш-менш дакладнага азначэння слэнга. Як немагчыма даць дакладнага адказу на пытанне: што такое рок? Можна сказаць, што такое, напрыклад, хэві-метал ці арт-рок, але вось як быць проста з рокам? З тымі ж "Бітлз", з іх "Yesterday", якую можна выканаць у самых розных стылях?.. Дык так і са слэнгам. Гэта - цэлая філасофія, наогул стыль жыцця мовы...

- Напрыканцы, Міхась, твае пажаданні ўсім тым, хто вывучае англійскую.

- Творча да гэтага ставіцца. І далікатна - як да жывога арганізма. Не глядзець на мову як на інструкцыю па запуску нейкай машыны. Сапраўды любіць.

- А ўсім тым, хто яе выкладае?

- Бадай, тое ж самае... Хіба толькі з адным дадаткам: не быць надта самаўпэўненымі ў сваіх ведах. Бо любая мова - гэта акіян, і колькі ні плыві ў ім, колькі ні вывучай яе, непазбежна будзеш адкрываць усё новыя і новыя землі...

Мікола ЧЭМЕР.

Кнігі, якія паступілі ў Рэспубліканскую навукова-педагагічную бібліятэку

576048/д Бубен С.С. Правы чалавека: Дапам. для настаўнікаў/ С.С.Бубен, Т.С.Процька.- Мн.: Тэхналогія, 2001. 366 с.- Бібліягр.: с.361-362.

Аналізуюцца асноўныя міжнародныя і нацыянальныя дакументы, міжнародная і еўрапейская сістэмы абароны правоў чалавека, класіфікацыя правоў чалавека. У канцы кожнай тэмы змешчаны мудрыя думкі славутых людзей, змест асноўных паняццяў, кантрольныя пытанні і метадычныя парады настаўніку.

576674 Булавко В.И. Наглядные средства обучения в преподавании изобразительного искусства: Метод. пособие для студентов худож.-граф. фак. и учителей изобразит. искусства/ В.И.Булавко.- Витебск: Изд-во Витеб.гос.ун-та, 2001.- 144 с.: ил.

Дана характеристика главнейших типов и видов наглядных средств. Показаны роль и место наглядных средств в учебном процессе и педагогические требования к ним. Раскрыты характерные их особенности, дидактические правила и приемы работы в условиях учебного процесса.

576277/д Верашчагіна А.У. Праваслаўныя святы на Беларусі: Дапам. для педагогаў, выхавальнікаў, выкладчыкаў факультатыва "Рэлігіязнаўства"/ А.У.Верашчагіна. -Мн.: Маст.літ., 2001.- 126 с. - Бібліягр.: с.125.

Выданне складзена на аснове архіўных крыніц і гістарычнай літаратуры. Даецца апісанне святаў беларускага праваслаўнага календара. Выданне праілюстравана апісаннямі, якія можна выкарыстоўваць для правядзення выхаваўчых мерапрыемстваў, для выкладання курса гісторыі Беларусі. Даюцца метадычныя рэкамендацыі для правядзення класных гадзін, гутарак, вечароў.

573248 Веснавыя святы: Дапам. для настаўнікаў і выхавальнікаў/ Аўт.-уклад.: А.М.Аляхновіч, А.Ю. Лозка.- Мн.: Беларусь, 2000.- 158 с.: іл.- (Б-ка нар. святаў і прысвяткаў).

У дапаможніку змешчаны метадычныя рэкамендацыі, сцэнарыі, гульні і іншыя матэрыялы для вывучэння і правядзення веснавых святаў і прысвяткаў народнага календара. Асаблівая ўвага ўдзяляецца Велікодным святам, Зялёным святкам, Дню птушак.

576718 Дидактический материал по русскому языку. 3 класс./ Авт.-сост.: Е.С.Грабчикова.- Мн.: Юнипресс, 2001. - 192 с.- (Сер.: "Пособие для педагогов и родителей").

Дидактический материал является частью учебно-методического комплекса средств обучения русскому языку в 3 классе. Использование дополнительного материала поможет осуществить дифференцированный подход в обучении языку, организовать самостоятельную работу учащихся.

576126/д Лалаева Р.И. Диагностика и коррекция нарушений чтения и письма у младших школьников: Учеб.-метод. пособие/ Р.И.Лалаева, Л.В.Венедиктова.- СПб.: Союз, 2001.- 221 с.: ил.- (Б-ка логопеда).- Библиогр.: с. 220.

О симптоматике и механизмах нарушений чтения и письма у младших школьников. Дана схема обследования детей, страдающих дислексией и дисграфией. Представлен речевой и наглядный материал для исследования нарушений чтения и письма.

576650 Ляшук В.Я. Вывучэнне трылогіі Якуба Коласа "На ростанях" у школе: Дапам. для настаўнікаў/ В.Я.Ляшук - Мн.: Полымя, 2001.- 127 с.

Вызначаны найбольш мэтазгодныя шляхі аналізу твора - праблемны і кампазіцыйны, распрацаваны сістэмы урокаў з дапамогай гэтых шляхоў, раскрыта методыка правядзення ўрокаў.

576125 Мішчанчук М.І. Беларуская літаратура ў 11 класе: Дапам. для настаўнікаў/ М.І.Мішчанчук, Г.Я.Адамовіч.- Мн.: Універсітэцкае, 2001.- 230 с.

Прапануюцца дадатковы паглыблены матэрыял, пытанні і заданні па тэмах, вывучаемых у 11 класе, а таксама слоўнік псеўданімаў беларускіх пісьменнікаў, тэматыка сачыненняў, расшыраная бібліяграфія.

576680 Прибыток Н.Е. Немецкий язык с Эрудитом-Полиглотом, или Простые игры со сложными словами: Интеллектуал., занимат.-познават. метод изучения лексики нем. и рус. яз./ Н.Е.Прибыток. - Мн.: Адукацыя і выхаванне, 2001. - 51 с.

Материалом книги служат сложные по составу заимствованные слова русского языка, посредством которых изучаются одновременно две дисциплины: немецкий и русский языки. Адресуется всем тем, кто желает изучать словарный состав языков рациональным и проблемно-занимательным путем.

576663, 576664 Рева В.П. Художественно-педагогический анализ музыкальных произведений в общеобразовательной школе: Метод. пособие/ В.П.Рева; Могилев. гос. ун-т. - Могилев, 2001. - 54 с. - Библиогр.: с. 53.

Рассматриваются теоретические предпосылки проведения художественно-педагогического анализа музыки в школе. Даются рекомендации по организации музыкальной деятельности учащихся 1-8 классов.

576713 Резяпкин В.И. 700 задач по химии с примерами решения для старшеклассников и абитуриентов/ В.И.Резяпкин. - Мн.: 000"Юнипресс", 2001. - 272 с. - (Сер.: "Все для шк.").

Содержит задачи различной степени сложности по основным темам школьного курса химии. Каждый раздел снабжен кратким теоретическим материалом. Задачи расположены в порядке возрастания их сложности. К наиболее сложным задачам даются их решения.

576661 Русский язык: 6-й кл.: Пособие для учителей эксперим. шк./ Л.А.Мурина, Ф.М.Литвинко, Г.И.Николаенко, И.В.Таяновская. - Мн., 2001. - 162 с.

Рассказывается о проблемах формирования коммуникативной компетенции школьников. Приводятся методики изучения словообразования, морфологии именных частей, жанра рассказа и жанра устного научного сообщения.

576714 Сборник изложений по русскому языку для старших классов: Пособие для учителей/ Авт.-сост.: Р.П.Кадырко, Б.Г.Бехтина, С.К.Черник. - Мн.: Юнипресс, 2001. - 397 с.

Предлагаются тексты для подробных изложений, которые требуют детального освещения описанных в них фактов, событий, явлений. Тексты отличаются тематическим разнообразием и помогут при подготовке к экзаменам по русскому языку как в школе, так и при поступлении в вузы.

575627 Семенов А.Н. Русская литература в вопросах и заданиях: XX век: 11-й кл.: Пособие для учителя: В 2 ч. Ч.1./ А.Н.Семенов, В.В.Семенова. - М.: Гуманит. изд. центр "ВЛАДОС", 2001. - 368 с.

575707 Семенов А.Н. Русская литература в вопросах и заданиях: XX век: 11-й кл.: Пособие для учителя : В 2 ч. Ч.2./ А.Н.Семенов, В.В.Семенова. - М.: Гуманит. изд. центр "ВЛАДОС", 2001. - 400 с.

Система заданий о событиях и явлениях в русской литературе конца 19-20 вв. Представлена информация о личности писателя, об идейном замысле и истории создания произведений, об их героях и проблематике.

575321 Старков А.П. Книга для учителя: К учеб. англ. яз. для 5-го кл. сред. шк. первого года обучения : Ч. 1. / А.П.Старков. - М.: Астрель; АСТ, 2001. - 320 с.

Содержит введение с изложением цели, содержания и методических принципов системы обучения иностранному языку. Даны планы уроков, методические рекомендации к ним и приложения со справочным материалом: фонетические упражнения, таблицы для чтения слов, памятки, примерные планы обучения.

575323 Старков А.П. Книга для учителя: К учеб.англ. яз. для 6-8-х кл. сред. шк. (2-й, 3-й, 4-й г. обучения). Ч.2./ А.П.Старков, Б.С.Островский. - М.: Астрель; АСТ, 2001. - 384 с.

Содержит введение с изложением цели, принципов задач и содержания обучения английскому языку на втором этапе в средней общеобразовательной школе. Даны планы уроков, методические рекомендации к ним и приложения со справочным материалом: памятки, списки структурных групп, примерные планы обучения.

575322 Старков А.П. Книга для учителя: К учеб. англ. яз. для 9-11-х кл. сред. шк. 5-го, 6-го, 7-го года обучения. Ч.3./ А.П.Старков, Б.С.Островский. - М.: Астрель; АСТ, 2001. - 208 с.

Книга состоит из общего введения с описанием характера и специфики учебной работы и трех частей по организации учебного процесса в 9, 10 и 11-м классах. В конце даны приложения: примерные планы обучения английскому языку и проблемные задания к текстам для домашнего чтения.

Дапаможнік для будучых настаўнікаў

На сучасным этапе рэфармавання сістэмы вышэйшай педагагічнай адукацыі ўзнікае аб'ектыўная неабходнасць у новым вучэбна-метадычным абсталяванні, якое б адпавядала сучаснаму ўзроўню педагагічнай навукі і практыкі.

Сённяшняя вучэбная літаратура пакуль яшчэ не можа задаволіць пастаяннае павелічэнне попыту на падручнікі і вучэбныя дапаможнікі, адрасаваныя самай шырокай аўдыторыі навучэнцаў, студэнтаў, выкладчыкаў, работнікаў сістэмы павышэння кваліфікацыі.

Вучэбны дапаможнік С.А.Пуймана "Педагогіка: асноўныя палажэнні курса", які нядаўна выйшаў з друку другім, дапоўненым выданнем, істотна адрозніваецца ад першага і, акрамя тэарэтычнага матэрыялу, змяшчае практычныя заданні і практыкаванні рознага ўзроўню складанасці. Увесь вучэбны матэрыял дапаможніка паддзяляецца на чатыры раздзелы: "Агульныя асновы педагогікі", "Дыдактыка", "Тэорыя выхавання", "Асновы школьнага кіравання". Падобная структура вучэбнага дапаможніка па педагогіцы з'яўляецца традыцыйнай. Апошнім часам стала моднай тэндэнцыя стварэння вучэбных дапаможнікаў на стыку педагогікі і псіхалогіі (Рэан А.А., Бардоўская Н.В., Сталярэнка Л.Д., Самыгін С.І. і інш.). На фоне гэтай з'явы названы вучэбны дапаможнік уяўляе сабой прыклад таго, як можна выкарыстаць сёння традыцыйную схему выкладання вучэбнага матэрыялу, істотна мадэрнізаваўшы яе за кошт уключэння новых тэм, якія адлюстроўваюць сучасны ўзровень педагагічных ведаў.

Несумненнай вартасцю кнігі трэба прызнаць антрапалагічную накіраванасць выкладання асноўных тэарэтычных палажэнняў вучэбнага курса. Аўтар зыходзіў з таго, што для педагогікі важна вывучэнне не толькі сацыяльнай, але і прыроднай сутнасці выхавання, што дазволіла б больш глыбока і ўсебакова асэнсаваць важнейшую для педагогікі задачу станаўлення і развіцця асобы ў адзінстве і разнастайнасці агульначалавечых і індывідуальных якасцей.

У вучэбным дапаможніку С.А.Пуймана знайшоў адлюстраванне духоўна-маральны патэнцыял, назапашаны сусветнай тэорыяй і практыкай адукацыі за многія стагоддзі. Гэта тым больш важна, што колькасць гадзін на вывучэнне курса "Гісторыя адукацыі і педагагічнай думкі" ў педагагічных ВНУ невялікая, а ў класічных універсітэтах чытанне гэтага курса не прадугледжана праграмай. Зыходзячы з гэтага, аўтар робіць аптымальны выбар персаналій з гісторыі адукацыі. Гісторыка-педагагічная праблематыка, якая прысутнічае практычна ў кожным параграфе, дазваляе больш глыбока прасачыць працэс набыцця каштоўнага педагагічнага вопыту, вызначыць узаемасувязь традыцый і наватарства ў развіцці педагагічнай навукі і практыкі.

Вялікую ўвагу аўтар удзяліў паняційна-катэгарыяльнаму апарату педагогікі. Улічваючы, што галоўны адрасат кнігі - гэта студэнцкая моладзь, асноўныя паняцці раскрываюцца даступна, зразумелай для педагогаў-пачаткоўцаў мовай, з шырокім выкарыстаннем прыкладаў з сучаснай педагагічнай практыкі. Менавіта з такіх пазіцый раскрываюцца важнейшыя для педагагічнай навукі катэгорыі - "выхаванне", "развіццё асобы", "педагагічнае праектаванне", "педагагічная дзейнасць" і інш. Дзякуючы дэталёва распрацаванай сістэме вучэбных заданняў і практыкаванняў вучэбны дапаможнік прадугледжвае магчымасць самастойнай работы з ключавымі педагагічнымі паняццямі, што, безумоўна, будзе садзейнічаць фарміраванню агульнай і педагагічнай культуры будучых спецыялістаў.

Паслядоўна раскрываючы змест асноўных тэм вучэбнага курса, аўтар не абыходзіць увагай і дыскусійныя праблемы ў развіцці сучаснай педагагічнай тэорыі. Так, пры раскрыцці тэмы "Тэорыя і методыка выхавання калектыву", выкладаючы традыцыйныя пытанні сутнасці, арганізацыі, этапаў развіцця дзіцячага калектыву, аўтар заастрае ўвагу і на сучасных праблемах узаемаадносін асобы і калектыву, раскрывае сучасныя погляды і канцэпцыі.

Аўтар удала выкарыстоўвае і міжпрадметны падыход да раскрыцця стрыжнёвых пытанняў вучэбнага курса. Сам антрапалагічны характар сучасных педагагічных ведаў прадугледжвае ўсебаковае выкарыстанне каштоўных дасягненняў і адкрыццяў такіх навук, як прыродазнаўства, філасофія, сацыялогія, псіхалогія.

Вучэбны дапаможнік арыентуе выкладчыкаў на выкарыстанне разнастайных форм і метадаў аўдыторнай і самастойнай работы студэнтаў: канспектаванне першакрыніц, анатаванне, напісанне рэфератаў, вырашэнне праблемных сітуацый і разгадванне вучэбных крыжаванак, тэставы кантроль і самакантроль. У дапаможнік таксама ўключаны заданні на супастаўленне поглядаў і выказванняў вядомых педагогаў па розных праблемах выхавання і навучання.

Матэрыял у дапаможніку выкладаецца яснай і даступнай мовай, выразна прасочваецца пазіцыя аўтара па шэрагу пытанняў, дыскусійных для сучаснай педагогікі. На нашу думку, гэтае выданне будзе запатрабавана студэнтамі і выкладчыкамі класічных і педагагічных універсітэтаў, педагагічных каледжаў і вучылішчаў.

Вера КАПРАНАВА, загадчыца кафедры педагогікі вышэйшай школы і сучасных выхаваўчых тэхналогій БДПУ імя М.Танка, доктар педагагічных навук.

Які б я хацеў мець падручнік па гісторыі

Адной з галоўных крыніц ведаў для вучняў з'яўляецца школьны падручнік. Ад таго, які ён, у многім залежыць цікавасць дзяцей да прадмета, які яны спасцігаюць, і трываласць іх ведаў. Добры падручнік аблягчае працу як вучняў, так і настаўнікаў, дрэнны - можа штучна стварыць цяжкасці ў ходзе навучальнага працэсу і наогул адбіць у школьнікаў ахвоту да вучобы.

Таму мяне радуе, што на сучасным этапе рэфармавання школы ў Міністэрстве адукацыі пачалі больш уважліва прыслухоўвацца да меркаванняў настаўнікаў-практыкаў пры стварэнні і апрабацыі эксперыментальных падручнікаў. Для гэтага Нацыянальным інстытутам адукацыі ўстаноўлена прамая сувязь з настаўнікамі. Дзякуючы такому падыходу ўжо ёсць пэўныя станоўчыя вынікі. Створаны нядрэнны падручнік па гісторыі Беларусі для 6-га класа пад рэдакцыяй доктара гістарычных навук Г.В.Штыхава і настаўніка В.У.Ракуця. Ён напісаны простай і даступнай мовай, тэксты параграфаў са схемамі і малюнкамі не перавышаюць дзвюх з паловай старонак, але ў іх дакладна і выразна выкладзена галоўная думка пры асвятленні і характарыстыцы гістарычных падзей. Гэты падручнік - думаю, калегі-настаўнікі пагодзяцца са мной - пакуль што лепшы з усіх школьных падручнікаў па гісторыі нашай краіны, якія існуюць на сёння. Праўда, на адной з высокіх нарад мне давялося пачуць з вуснаў некаторых метадыстаў, што не трэба надта ўхваляць падручнік Ракуця і Штыхава. Маўляў, многія настаўнікі апускаюцца да яго рамак, і такім чынам звужаецца творчасць. Хочацца супакоіць нашых паважаных тэарэтыкаў.

Па-першае, В.У.Ракуць распрацаваў грунтоўны метадычны дапаможнік да згаданага падручніка, што дае вялікую прастору настаўніку для творчасці. Па-другое, калі вучань добра засвоіць толькі ўсё, што ёсць у такім падручніку - яму дастаткова будзе ведаў не толькі для ягонага ўзросту, а нават і для дарослага, каб уяўляць і разумець жыццё нашых продкаў у сярэднявеччы. Пажадана, каб падобныя падручнікі па гісторыі, а можа, і лепшыя, з'явіліся хутчэй у школах і для іншых класаў.

На жаль, некаторыя стваральнікі вучэбных праграм і падручнікаў па гісторыі, забываючы часам, што школа - не ВНУ, а вучні - не студэнты гістарычнага факультэта, ускладняюць і перагружаюць іх другарадным вучэбным матэрыялам. У выніку вучань не можа добра засвоіць нават тое, што яму неабходна будзе ў дарослым жыцці. Але ж рэформа школы патрабуе разгрузіць вучэбныя праграмы ад пабочнага матэрыялу дзеля засваення вучнямі ў першую чаргу тых ведаў, якія маюць практычнае значэнне. Праўда, па такому прадмету як гісторыя цяжка дакладна вылучыць тое, што спатрэбіцца школьнікам у будучым. Наконт гэтага могуць быць выказаны самыя розныя погляды. Я лічу, што кожнаму маладому чалавеку, які выходзіць са сцен школы, неабходна ведаць, адкуль карані яго народа, родную культуру, асноўныя этапы развіцця грамадства, формы дзяржаўнага кіравання, якія існавалі і існуюць цяпер, умець бачыць у кожнай з іх станоўчае і адмоўнае.

Ён павінен добра разбірацца, што такое сапраўдная дэмакратыя, умець адрозніваць прагрэсіўныя палітычныя сістэмы ад кансерватыўных і застойных, даваць ацэнку дзейнасці гістарычных і палітычных асоб на аснове агульначалавечых каштоўнасцей. Карацей кажучы, веды па гісторыі, атрыманыя ў школе, павінны дапамагчы вучню ў дарослым жыцці стаць сапраўдным грамадзянінам сваёй краіны, а не ператварыцца ў бяздумнага "болціка".

Трэба, каб усе гэтыя асноватворныя пытанні больш выразна былі адлюстраваны ў агульнаадукацыйных стандартах, а зместы тэкстаў школьных падручнікаў па гісторыі строга адпавядалі патрабаванням. Тады і настаўніку, і вучню будзе лягчэй засяродзіць увагу на галоўным у ходзе вучэбнага працэсу.

Наогул, мне б хацелася мець універсальны падручнік па гісторыі, які б выглядаў наступным чынам:

1. Моўная лексіка максімальна суадносіцца з псіхалагаўзроставымі асаблівасцямі навучэнцаў, тэксты параграфаў напісаны сцісла, кароткімі сказамі, без мудрагелістай акадэмічнай фразеалогіі, выразна паказаны прычыны гістарычных падзей, кароткі ход іх развіцця і вынікі. Я разумею, як цяжка навукоўцам з іх высокім узроўнем мыслення, акадэмічным моўным запасам апусціцца да разумення школьніка. І ўсё ж, паважаныя калегі, да гэтага трэба імкнуцца.

2. Гістарычныя дакументы змешчаны ў тэкстах параграфаў альбо ў канцы разам з практычнымі заданнямі. Тады не трэба будзе траціць дадатковыя сродкі для набыцця хрэстаматый. На мой погляд, дастаткова невялікага тэксту дакумента, каб школьнік вучыўся працаваць з гістарычнай крыніцай і на іх аснове падмацоўваў свае разважанні наконт прачытанага ў параграфах.

3. У канцы кожнага раздзела і ўсяго курса змешчаны тэсты паўторна-абагульняючых урокаў з пытаннямі і заданнямі не толькі на ўзнаўленне пройдзенага, але і на разважанне, што намнога аблегчыць працу настаўніка, а вучню дапаможа засяродзіць увагу на галоўным.

4. Тэксты параграфаў удала дапаўняюцца каляровымі малюнкамі, да якіх пастаўлены пытанні.

5. У канцы падручніка - тлумачальны слоўнік незнаёмых тэрмінаў і каляровы атлас гістарычных карт, як гэта было зроблена ў старым падручніку "Гісторыя старажытнага свету" для 5-га класа, пад рэдакцыяй Ф.П.Кароўкіна.

6. Да кожнага параграфа, зыходзячы з патрабаванняў агульнаадукацыйных стандартаў, распрацаваны пытанні, заданні, якія згрупаваны ў залежнасці ад складанасці і адпавядаюць адзнакам "3", "4", "5". Гэта будзе стымуляваць вучняў лепш працаваць з тэкстамі, думаць і шукаць, каб адказаць на пытанні і заданні больш высокай адзнакі. З другога боку, школьнікі будуць вучыцца ў нейкай ступені самі ацэньваць свае веды.

Добра было б убачыць на старонках "Настаўніцкай газеты" меркаванні навукоўцаў, метадыстаў і настаўнікаў-практыкаў наконт таго, якімі ім бачацца новыя школьныя падручнікі па гісторыі.

Станіслаў ЛУКАШЭВІЧ, настаўнік сярэдняй школы Асіповіцкага раёна.

Дзе Іван - там Мар'я, дзе Васіль - там гумар

Заўважана, што да "Настаўніцкай газеты" літаратары ставяцца як да выключна аўтарытэтнага выдання (дзякуем!), асабліва тыя, хто носіць імя Васіль.

Вось і нядаўна няштатны аўтар газеты, пісьменнік-гумарыст Васіль Феранц прапанаваў яе чытацкай аўдыторыі некалькі новых навел-гумарэсак пра вучняў, студэнтаў.

Ягоны калега вядомы паэт Васіль Жуковіч таксама наладзіўся на сатырычна-гумарыстычны лад.

Ну, а дзе два Васілі - там заўсёды будзе і трэці. Ім аказаўся настаўнік-паэт Васіль Водарасць.

Васіль ФЕРАНЦ

Сустрэнемся на пераздачы экзамену

Напярэдадні экзаменаў па студэнцкай аўдыторыі папаўзла чутка, што Мікалай Пятровіч, маўляў, бярэ!.. Прычым бярэ хоць і не вельмі танна, затое такса стабільная і цвёрда вызначаная: 50 "зялёных" – пяцёрка, 40 – чацвёрка і гэтак далей.

Студэнты, як вядома, не ўсе роўныя: ёсць высокія і малыя, тоўстыя і хударлявыя, бедныя і забяспечаныя... Стась Лысаконь адносіўся якраз да апошніх, грошы ў бацькі, камерсанта, вадзіліся. Запатрабаваў ён пяцідзесятку – вучыцца, дык на выдатна! – і ўпэўнена, смела пайшоў на экзамен.

Паклаў купюру ў заліковую кніжку і ўвайшоў у аўдыторыю. Дзеля формы, як бы для прыліку, узяў білет са стала. Два пытанні, якія для Стася – тайна егіпецкіх пірамід... Што гаварыць – Бог бацька! А Мікалай Пятровіч прыспешвае:

– Ну, якое першае пытанне? Я слухаю...

Стась мнецца і старанна паказвае вачыма на залікоўку, аж вушы варушацца. Мікалай Пятровіч ніяк не зважае на позіркі студэнта, ну проста нуль увагі на яго адчайны сігнал.

– Не ведаеце, што ж... Другое пытанне?

Тое самае... Маўчанне Стася цягнулася ўжо непрыстойна доўга. Мікалай Пятровіч незадаволена крэкнуў і пацягнуўся за залікоўкай. "Нарэшце!" – з палёгкай уздыхнуў Стась.

Выкладчык адкрыў кніжку, з яе выпала на стол 50-доларавая купюра. Мікалай Пятровіч падабраў яе, здзіўлена агледзеў з абодвух бакоў, быццам упершыню бачыў такую паперку. Потым дастаў з кішэні партмане, паклаў у яго пяцідзесятку і акуратна адлічыў 30 "зялёных" здачы – тры дзесяткі. Паставіў тлустую двойку ў залікоўку, уклаў у яе рэшту і працягнуў Стасю:

– Усё правільна... Сустрэнемся на пераздачы экзамену!

За свае кроўныя

З сябрам Віталем мы ішлі са школы. А Віталь – зіркасты: як ён углядзеў тую пяцёрку, што ляжала на дарозе? Купюра крыху ўмёрзла ў лёд, і, каб не парваць мокрую паперчыну, сябрук прама з ледзяшом паклаў яе ў кішэню: лёд растане, грошы высахнуць.

Прайшло колькі часу, Віталь палез у кішэню за грашыма, а там – толькі палова паперкі: што за ліха! Ён абмацаў усе кішэні – няма... Ну, рабіць няма чаго, трэба паспрабаваць збыць хоць гэтую палову купюры, тым больш на ёй захаваліся лічбы нумара і серыя. Падыходзім да шапіка, дзе прадаюць розныя прысмакі, прыглядаемся, што б такое купіць?

– А вось карабок "Чупа-чупсаў" якраз пяць тысяч каштуе... Дзядзька, ці не прадалі б нам вось за гэтыя паўкупюры палову карабка "Чупа-чупсаў?"

Прадавец узяў у рукі наш капітал, агледзеў з усіх бакоў, нават на прасвет пацікавіўся – ці ёсць вадзяныя знакі? Назад не аддаў, а выклаў на прылавак дзве цыгарэты.

– Магу толькі гэта прапанаваць, і тое – толькі паважаючы пакупнікоў... Каму патрэбна палова купюры?

А навошта нам цыгарэты? Мы ж не курым... Але рабіць няма чаго, трэба хоць іх браць, калі прапаноўваюць, а то і таго не будзе.

Узялі мы цыгарэты, адышліся. Тут Віталь палез у кішэню курткі і намацаў другую палову купюры! Мокрая, яна, мусіць, прыліпла да тканіны, вось ён, разява, яе спачатку і не заўважыў... Пабеглі мы назад да шапіка:

– Дзядзька, вазьміце свае цыгарэты, аддайце нашу палову купюры!

А той не дурны, не аддае. Бач, чаго захацелі! Узяў ён другую палову купюры і ўзамен даў яшчэ дзве цыгарэты. Каб ты выпруціўся! Што рабіць, не будзеш з ім біцца... Уздыхнулі мы і пайшлі ад шапіка.

Што ж, хочаш ці не хочаш – трэба курыць, калі ёсць цыгарэты. А без агню як жа? Віталь – шапка-вушанка налезла на самыя вочы, – так і ўткнуўся ў жывот першага сустрэчнага:

– Дзядзька, дайце прыкурыць!

І чуе нейкі знаёмы голас:

– Зараз, зараз, мае родныя, прыкурыце...

Паднімае ён вочы – божухна, дырэктар школы! Узяў ён нас за вопратку і павёў у школу, балазе, тут, недалёка. Што там было! Класны кіраўнік наваліўся на нас:

–Узорная школа, на наступны год пераўтвараем яе ў ліцэй... Ганьба, у другім класе вучні ўжо кураць!

Выклікалі бацькоў, тыя таксама далі волю гневу... Не ведаю, як Віталіку, а мне дык добра папала папругай. А за што? За нашы ж кроўныя пяць тысяч!

Самая лепшая літара

Маша вывучае азбуку. Яна ведае ўжо шмат літар, і калі сустракае знаёмую, радуецца:

– Ага, ведаю цябе! Ідзі сюды...

Адны літары ёй падабаюцца, другія – не вельмі... Асабліва цёпла і ўлюбёна яна адносіцца да літары М.

– Гэта самая лепшая літара, – кажа яна маме. – Таму што яна мая. М-м, Маша!.. Прыгожая літара, праўда, мама?

– Прыгожая. Але не толькі таму, што з яе пачынаецца тваё імя. Шмат яшчэ ёсць цудоўных слоў на літару М.

– Машына, месяц, музыка, – пачала ўспамінаць Маша. – Харошыя словы... Яшчэ мука, з яе пякуць хлеб. Мір – як добра, калі мір... Мора, міліцыя... О, мячык! Цёця Маруся...

– А пра мяне ты не ўспомніла? – усміхнулася маці.

– Ой, як я забылася? Ну, вядома, і ты, гэта і твая літара, мамачка!..

Лужына

Які ў нас заўтра першы ўрок? Беларуская мова?.. Значыць, можна не вучыць. Усё роўна спознімся. Мы заўсёды спазняемся на першы ўрок.

У школу ў Азяркі нас возіць з нашай вёскі школьны аўтобусік. А на дарозе там у адным месцы ніколі не перасыхае вялікая лужына. Аўтобус на ёй заўсёды буксуе. Дзядзька Кастусь, шафёр, гаворыць:

– А ну, хлопчыкі, вылазьце і штурхайце машыну!

А нам толькі гэта і трэба! Мы штурхаем!.. Толькі не ў той бок. Мы аўтобус назад цягнем. Дзядзька Кастусь нарад газуе, мы назад упіраемся. От, смехатура!.. Так і гойдаецца аўтобус цэлую гадзіну...

Так што першы ўрок мы ніколі не вучым.

Але гэта яшчэ палова справы. Назад, пасля заняткаў, нас ужо не вязуць, пешшу дабіраемся дахаты. Дык, думаеце, малая работа – наносіць вады з ручая ў тую лужыну?

Васіль ЖУКОВІЧ

Цыганскі конь

Байка

Калісьці жыў такі Цімох:
ніяк каня купіць не мог;
хацеў Цімох
не прамахнуцца:
каб конь дастаўся як танней,
ды каб цягнуў жа
як спрытней...
Параілі яму
да цыганоў звярнуцца.
Калі Цімох у цыганоў
каня купляў,
той конь ласкавы быў,
рахманы,
ён прысядаў і спінку
падстаўляў, -
сядай, маўляў,
наезнічак жаданы.
Конь добра быў дрэсіраваны,
яго і падпаілі
чымсьці цыганы -
былі майстры яны
пусціць туман у вочы.
- Глядзі (каб толькі
не сурочыў!),
не конь - агонь,
не конь - карцінка:
якія капыты, якая спінка!
Агрыва чорная - дугой,
і хвост, глядзі, трубой!..
Загіпнатызаваны, наш Цімох
аддаў усё, што толькі мог.
Ён на кані, ужо гарцуе,
канёк пад ім ледзь не танцуе,
ён і не сніў каня такога!
Ляжыць Цімохава дарога,
зусім улёгся ветравей,
над галавой Цімоха - сонца
і птушка рэдкасная -
салавей -
яму спявае недзе ў кронцы,
цвітуць палеткі з краю ў край,
нібыта едзе ён у рай.
Ды не праехаў
наш Цімох і мілі -
цыганскага каня як падмянілі:
ён нечакана рэзка павярнуўся
і задам кінуў,
з месца ірвануўся -
і скінуў конніка, і стрымгалоў
пабег да тых жа цыганоў.
Цімох ляжаў сярод дарогі
(тады не знаблі
хуткай дапамогі),
не чуў ён болей салаўя.

Вось тут хачу заўважыць я:
людзей, падобных на Цімоха,
даволі многа.
Мо байка іх засцеражэ мая:
калі вялікай выгады шукаеш,
глядзі, не страць таго,
што й маеш.

Анатоль аб'ягорыўся

Я самога сябе аб'ягорыў.
Я свой слых аб'ягорыў
і зрок.
Я спяшаўся, напэўна,
дарэмна,
да вяршыні
да лесвічнай лез,
бо ўсё роўна
вышэй мяне дрэвы...

Анатоль ЗЭКАЎ.

Жыў, здаецца,
не знаючы гора, -
і мікіціў, і петрыў штокрок,
аж самога сябе аб'ягорыў,
я свой слых аб'ягорыў і зрок;

колькі мог я імкнуўся ўгору,
да вяршыні ўпарта ўсё лез,
ды заўважыў:
вышэй мяне горы,
ай, што горы -
вышэй нават лес!

Хай бы я занатоўваў
без зморы
думкі свежыя, чорт іх вазьмі,
але ўзяў жа сябе аб'ягорыў,
гэта горш нават
чым падкузьміў.

Бачу я, акунуўшыся ў мора
філасофскае, пенай што б'е, -
не магчымасці рушылі ўгору,
а з гадамі праблемы мае.

Падкупіць застаецца,
пад'юдзіць
мне самога сябе ў гэту золь
і сказаць сабе:
не, больш не будзеш
аб'ягорвацца ты, Анатоль!

Васіль ВОДАРАСЦЬ

На мітынгу мары

Ці заслоняць сонца хмары,
Ці кране настрой
панылы, –
Ды цвітуць ў сэрцы мары –
Наша сонца
Нашы крылы...

М.ЧАРНЯЎСКІ.

Ці ўпадзе на вас цагліна,
Ці якая трасца схопіць, -
Усё роўна ёсць прычына
Ад душы памарыць, хлопць!

Нашы мары - наша свята
Нат у самы шэры будзень.
Біце горача, зацята,
Бы ў вядро пустое - ў бубен.

Будзем марыць,
марыць марна,
Хай на вушы стане плошча.
Хай працуюць
ў складзе тарным
Без спачыну цесць і цёшча.

Мы - у трансе, ліхаманцы.
З недаедку твар як шыла.
Хай нас кормяць
мары-танцы -
Наша сонца,
Нашы крылы...

Незвычайны канспект

Магу паспрачацца, што кожны з вас сустракаў у газетах і часопісах падборкі цытат са школьных сачыненняў або так званыя вучнёўскія "ляпы". Што ж, гэта даволі весела.

Але ці задумваліся вы калі-небудзь, што настаўнікі - тыя ж людзі, што і мы з вамі, а таму чалавечае і тым больш вучнёўскае, ім таксама ўласціва? Гэта значыць, часам настаўнікі самі выдаюць такія выслоўі, што хочаш-не хочаш, а засмяешся. І вось мне ў самым пачатку дзесятага класа прыйшла ў галаву цудоўная ідэя: запісваць за настаўнікамі. Ідэя сапраўды была добрай, таму што да канца адзінаццатага класа ў мяне сабралася даволі ўнушальная падборка цытат, якая склала своеасаблівы канспект. Цытаты былі раздрукаваны і пайшлі па руках, тут жа атрымаўшы назву "Незвычайны канспект".

Цяпер я прапаную вам лепшае з майго канспекта. Супадзенні з рэальнасцю - невыпадковыя, але імёны настаўнікаў прадбачліва не называюцца.

Пачнем з навукі навук - матэматыкі.

Выклікаючы да дошкі:

- А, гэта быў Ільля, у мяне проста вока спаўзло.

Паказвае, што такое прасторавая фігура, бярэ ў Лёшы лінейку-трохвугольнік і, спрабуючы запіхнуць яе ў дошку:

- Вось глядзіце, тэтраэдр у плоскасць не лезе, не лезе... - лінейка ламаецца, - ну, што я вам гаварыў.

Выклікаючы да дошкі:

- Юра, ідзеш?! Не? Добра, лічу да пяці і перакладваем труп на другія насілкі.

- Хто думае, той рашае, як Сяргей, а хто не думае, той рашае, як я.

Цяпер разбавім сухую матэматыку жывой рускай літаратурай:

- Яна сядзіць на вакзале, чакае параход або цягнік.

- Яны наляцяць, гранату кінуць і ўцякуць.

- Гэта не тое, што я патрабавала пачуць.

- Вёска памірае, вось яна ўжо памерла...

- Сачыненне павінна быць напісана па плане, як я скажу!

- Каб я бачыла, як у вас у галаве думкі трапечуцца!

- А потым у сваім сачыненні вы разбіраеце тры найбольш упадабаныя вамі вершы Блока. Гэта "Фабрыка", гэта "Незнаёмка" і гэта паэма "Дванаццаць".

- Расці па гэтай лесвіцы.

- Цяпер пытанні, якія я буду пытацца.

- Гэта такое страшнае злачынства, што нават у Сатаны валасы дуба становяцца.

- Яны закахаліся адзін у аднаго. А потым ён сагітаваў яе... (паўза) мысліць па-рэвалюцыйнаму.

- Старэйшы сын стане першай рукой Пятра.

- Я ўжо чую белага каня, на які я зараз сяду!!!

- Тут і блізка не пахне.

Настаўніца:

- Сачыненне пішам па Ясеніну.

Нехта з класа:

- Вы гаварылі, што па Блоку таксама можна.

Настаўніца:

- Можна. Пішы, як я гавару.

- Гэтыя сінія вочы праз увесь раман праходзяць.

Яшчэ крыху сур'ёзнага. Фізіка.

- Назіральнік стаіць і глядзіць усюды.

- Год адставаў на адну сутку.

- Табе лепш сядзець аднаму, каб рукі ў скокі не ішлі.

Паказвае па графіку:

- Калі тут паставіць шпульку ў ланцугу і рабіць хістальныя рухі, то гэтая хістулька... (істэрыка)... гэта значыць шпулька...

Цяпер дададзім у нашу калекцыю новыя законы хіміі:

- Бліноў я табе не прынясу, у мяне іх няма.

- Там нехта не задаволены сабой, нехта пішчыць, падвывае.

Крык душы:

- Ну хоць бы калі-небудзь упапад адказалі!!!

- З гэтых двух рэчываў абодва - газы. Вось гэта, праўда, вадкасць.

- Ён трымае пратон дзвюма рукамі, а ён трыма.

- Калі ён на сцяне ляжыць, паспрабуй яго ўбач!

- Я адчуваю, ты мяне зараз будзеш не ў той стэп весці...

- Гэта вельмі складанае ўраўненне рэакцыі. Хто яго ведае, што тут атрымаецца. Нават я не ведаю. Але я ўмею думаць.

- Ну, у цябе рашаецца, ты і рашай. А ў мяне не рашаецца!

- Глядзі, я ж на сцэнку не лезу.

- Я разумею, што вы людзі разумныя, але не трэба нідзе паказваць свой розум!!!

- Вось натрый - метал вельмі актыўны, трапляючы ў ваду, немаведама што там вырабляе, бегае і ўсё такое...

- Чаму ты думаеш, што калі ў чалавека сексуальны настрой, то ён хоча размаўляць?

- Юра, рот не закрывай. Адкрыта дзейнічай.

- Ты якую частку цела зараз выцягваеш?

- Я нідзе не гляджу, што ў мяне ў галаве, тое і гавару.

А цяпер - некалькі цытат, падараваных мне сябрамі.

- Піць, курыць і займацца любоўю будзеце дома з бацькамі, калі яны вам гэта дазволяць.

Вучань:

- А па чым будзе кантрольная работа?

Настаўнік:

- Бясплатна.

- Больш прыгожае вока ў мухі, яно ў яе на паўтвара.

- Ракам цяжка бачыць.

Завуч:

- Яшчэ раз такое паўторыцца - пазбавім класнага кіраўніка прэміі.

Вучні:

- Збіраем класнаму кіраўніку на прэмію - і гуляем далей!

- Ваша мэта - мяне фізічна задаволіць, гэта значыць, з пункту гледжання фізікі.

- Я гэтую зону магу зачарніць белым колерам.

Спадзяюся, што вы ацанілі ўсю глыбіню думак нашых любімых настаўнікаў. Бо не адным жа вучням рабіць смешныя памылкі ў сачыненнях! Працэс набыцця ведаў павінен быць узаемным. І, дарэчы, шаноўныя настаўнікі, не моцна крыўдуйце, калі хто-небудзь з вашых вучняў замест рашэння задач занатоўвае вашы разважанні пра жыццё. Раптам яны яму спатрэбяцца!

Юля ШАБУНЯ.

Вясёлы аловак Яўгена Царкова

З Днём нараджэння!

БАР КНІЖНЫ

"Тата, а дзе Альпы?.."

– Гена, чаму ты не выходзіш у двор да нас пагуляць?

– Не магу, у мяне вельмі строгі бацька. Калі ён робіць мае дамашнія заданні, я павінен знаходзіцца каля яго!

***

У час медыцынскага агляду ў школе ўрач пытаецца ў першакласніка:

– У цябе ёсць якія-небудзь скаргі на вушы і нос?

– Ёсць. Яны мне замінаюць, калі я надзяваю світэр.

***

– Тата, чаму ты замест подпісу ў маім дзённіку ставіш крыжык?

– Каб твой настаўнік не падумаў, што ў такога інтэлігентнага чалавека можа быць такі дурны сын.

***

– Дзядзя, падвязіце мяне да школы.

– Я еду ў другі бок.

– Тым лепш!

***

Увечары з гасцей вяртаюцца муж, жонка і маленькі хлопчык.

– Тата, а тата! А чаму Месяц такі вялікі?

– А? – уздрыгвае сонны бацька. – А хто яго ведае.

– А чаму зоркі такія маленькія?

– Зоркі? А хто іх, сынок, ведае!

– Тата, а тата! А чаму...

– Хопіць, Пеця! Дай тату адпачыць! Бачыш, ён стаміўся! – заступаецца маці.

– Нічога! – адказвае бацька. – Няхай пытаецца, хто ж яму, акрамя бацькі, усё патлумачыць?!

***

Бацька пытаецца ў сына:

– Што сёння было на ўроках?

– На хіміі вывучалі выбуховыя рэчывы.

– А што заўтра будзеце рабіць у школе?

– У якой школе, тата?

***

Хлопчык прынёс з бібліятэкі кнігу "Догляд за дзецьмі і іх выхаванне".

– Божа мой, што ты будзеш рабіць з гэтай кнігай? – усклікнула здзіўленая маці.

– Як што? – адказаў сын. – Я хачу паглядзець, ці правільна вы мяне выхоўваеце.

***

Малы прыходзіць да бацькі і пытаецца:

– Тата, а дзе Альпы?

– Спытай у мамы, гэта яна ўсё з месца на месца перастаўляе.

***

Бацька:

– У тваім узросце Напалеон быў першым у класе!

Сын:

– А ў тваім, тата, ён ужо быў імператарам...

***

– Сучаснае пакаленне нічым не адрозніваецца ад нашага, – сцвярджаў адзін французскі псіхолаг. – Яны таксама вырастаюць. Таксама ідуць у ліцэй. Таксама выкурваюць сваю першую цыгарэту. Таксама ўцякаюць з дому. Таксама жэняцца. Таксама нараджаюць дзяцей. Толькі ў адваротнай паслядоўнасці.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намесніказ галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-43-71; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча поўнасцю, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас. Нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.
Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Святлана БЕНЬ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны.
Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Замова № 7063
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 3.12.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.